

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.36.10

NUMĂR DE PAȘTI

Are de 3 ori pe lună
PREȚUL 20 LEI

ANUL LIII Nr. 10

Luni 10 Aprilie 1944

Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

FRED MICOȘ

Învierea

IN PREAJMA GOLGOTEI

de GEORGE PUTNEANU

Asistăm la agonía unei lumi care, în furia ei muribundă, distruge tot ce a produs geniul omeneșc de la începuturi până astăzi. Mă cutremur când mă gândesc la judecata istoriei. Ne va condamna posteritatea, socotindu-ne drept cei mai cumpliți barbari din cursul istoriei universale. Ne vor blestema generațiile viitoare pentru că suntem autorii distrugerii marilor creațiuni de artă, care nu se mai pot înlocui. În loc să adăugăm și noi ceva la patrimoniul cultural și artistic primit de la înaintași, am inventat mașini pentru distrugerea lui. Mi-e rușine că trăiesc în epoca în care s'au distrus Mănăstirea de la Monte Cassino, domurile italiene și catedralele gotice. Mă simt vinovat că sunt contemporan cu cei ce îndrăznesc să bombardeze Roma. Oare ce simți piloții în momentul când apasă pe buton pentru a descărca bombele ucigătoare asupra orașului etern, cu tradiție și cultură de două ori milenare, în care și străzile au gloria lor în istoria artelor și culturii universale? Se gândesc măcar că distrug o operă de artă ce valorează mai mult decât tot aurul și toți zgârie-norii continentului nou la un loc?

Cine și-ar fi putut închipui vreodată că omul ar putea ajunge într-o asemenea sălbătecie, că ar fi capabil de atâta ură? Și totuși, autorul grozniciei distrugerii de azi e omul creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, omul care a fost în stare să se ridice până la autorul creați-

unii, scriind Divina Commedia, sculptând pe Venus din Milo, pictând Gioconda și Cîna cea de taină, înălțând catedralele și domurile, creînd pe Faust și Hamlet, sau melodiind e-popeea Niebelungilor. Iată unde a ajuns omul pe care l-a salvat odinioară Iisus.

Toate aceste fapte dovedesc că lumea se găsește astăzi într-o mare răătăcire. Omul vremurilor noastre este rău, egoist, lacom, săbăteac, diabolic. În furia sa de distrugere, nu cruță nici biserică, nici căminul, nici opera de artă.

Cred că în omul de azi a dormit conștiința artistică și morală. În vreme ce se distrug marile monumente artistice, nici un strigăt de alarmă nu se aude de nicăieri. Unde sunt a-leșii națiunilor, elitele, marii artiști ai lumii, care să protesteze împotriva barbariei și distrugerii, cerând, în numele moralei și artei, amnăcarea războiului și cruțarea monumentelor istorice și artistice? Asupra lor apasă o parte din povara grea a răspunderii distrugerilor ce se săvârșesc sub ochii lor. Toți s'au retras de pe baricade, la adăpost de orice riscuri și răspunderi momentane, dar s'au împovărat cu răspunderea în lăta istoriei de a nu fi protești împotriva barbariei. Marii artiști și creatorii de stiluri de viață și-au trădat chemarea. Omul diabolic de astăzi este creațiunea lor. Căci, în opera lor, pentru a fi mai originali,

(Urmare în pag. 2-a)

„ALTERNATIVA”

Aud spunându-se în jurul meu că trebuie să trăiești, pentru că n'ai dreptul să-ți iei viața alăta timp cât n'a stat în puterea ta să-ți-o dai. C'est que les hommes se veulent grands! Ca în teatrul lui Racine. Nu e mai ciostit: trebuie să accepți să trăiești, atâta timp cât simți încă dorul de viață?...

De câteva vreme toată lumea se crede obligată să repetă sloganul „speranței”. Mi-aduc aminte de un tânăr scriitor italian, Carlo Michelstaedter, care s'a sinucis în Octombrie 1916, fără altă justificare decât cea — exhaustivă de altfel, pentru un spirit — a consecvenței față de convingerile sale teoretice.

Carlo Michelstaedter n'a fost un „sătul de viață”, un „obosit”, un „disperat”. Nu s'a sinucis din mizerie sau din pricina vreunei decepții. Propozițiile sale sunt simple. Teza pe care o include, așezându-se „Cei mai mulți (scrie el în „Dialogul asupra Mântuirii”) accepți viața ca pe un FAPT, când de fapt ea e o PROBLEMĂ”.

Aproape toată viața noastră, observă Michelstaedter, constă în dorința și așteptarea viitorului; asta vrea să zică, la urma urmei, că nu posedăm cu adevărat viața niciodată, și nici pe noi înșine. Și totuși, pentru că nu posedăm niciodată pe noi înșine, nu putem nimic. Giovanni Papini, care s'a ocupat de suicidul fundamental teoretic, scoate și el pentru Carlo M. singura clipă care valorează să fie trăită, pe care o putem adica trăi autentic, în calitate de noi înșine, fără să fim trași pe sfoară de nici-o lege de gravitație a mecanismului

psihic, este clipa care nu mai are viitor, căreia nu-i urmează nimic: momentul morții. Dar nu al oricărei morți: clipa premergătoare unei morți oarecare, întâmplătoare, este o clipă la fel de ternă, de neînsemnată, ca oricare alta, de vreme ce ea nu e act și pătanic a subiectului, de vreme ce subiectul e pasiv, cu alte cuvinte, față de moarte. Clipa deplină posesiunii a propriei noastre ființe este clipa premergătoare morții conștințite, prin convingere. Viața a rezultată unor legi precise, infaibile; asemeni căderii, care e efectul legii gravitației. Omul însă, în măsura în care e însă, adică entitate spirituală, poate obține ca viața sa să nu fie cădere. Piatra nu poate fi convinsă de necesitatea renunțării la cădere, pentru că stringența determinismului mecanic aplicat lumii materiale nu-i permite să aleagă. Spiritul poate însă alege. Renunțarea voluntară la viață oferă spiritului satisfacția împărătească a unui singur, mare moment în care insul s'a avut pe sine: eternitatea înseamnă clipa-unică: aceea căreia nu-i mai urmează nimic.

Carlo Michelstaedter, spirit de o rară libertate, datorită poate faptului că încercarea cărni nu poate fi, în cazul lui, atât de perfectă, de vreme ce, biologic, scriitorul acesta provenit dintr'un amestec de rase, mediteranean și nordic, oriental-contemplativ și occidental-pragmatic, nu era un animal perfect rotunjit în organizația sa. Svrârît în viață fără să fie total viabil, solicitat de ispitele spiritului fără să se poată desprinde de totul de viață, desbinat între dorul de a trăi, cenzurat și valorificat de spirit, și dorul de a se salva, contrariat și de zi de carne centurește legață de lut, Carlo M. este arhetipul artistului: omul alternativ.

Modern, în sensul tragic al cuvântului, modern până la identificarea simbolică aproape, cu vremea sa, (începutul acestă subcultură de secol, în care haosul se luptă să-și aleagă apele de uscat) Carlo Michelstaedter este un Iov à rebours: închinător al ideii de responsabilitate umană, antropocentric până la idolatrie, orgolios ca un zeu, pe cât era Iovul anticității biblice de umil, de irresponsabil, de teocentrist: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat”, s'a transformat în această nouă perspectivă, în: „Omul a acceptat (fiindcă nu știa ce). Omul a repudiat (când și-a dat seama ce primise), fie numele Omului nedesonorat”.

Poate părea o idee anarhică, dostoievskiană, suicidul — concluzia a unui silogism.
Suicidul — consecvență logică.
Suicidul — raționament. Judecat

Se cheamă că n'a luat destul de serios hotărârea sinuciderii? Deoc! Numai că, în momentul în care s'a decis, termenul străin nu intervenise: logica raționamentului său era perfectă, renunțarea la viață motivată perfect, teoretic. Justificarea organică nu fusese însă încreștată. Dorul de viață exista încă, puternic. Logica uitase endocrinologia.

Renunțând să se sinucidă, personajul intruchipat de Umberto Melnatti n'a fost erou; n'a fost însă mai puțin uman, pentru că n'a fost mai puțin autentic: cinstit, cine dorește, are dreptul să se deteste, dar dorința îl obligă să renunțe a da curs desultului de sine. Dacă numai un deget tremură, pe trăgaci, sinuciderea nu mai e un act autentic. Renunțând să se suprimă, Melnatti a fost cinstit. A demonstrat adică responsabilitatea conștiinței umane și față de realitatea endocrină, nu numai față de logică.

E o ecuație care cu foarte mare greutate poate fi soluționată fără erori de calcul.
Michelstaedter spunea: „Mă sinucid, deci nu sper, deci trăiesc prezentul, dispensându-mă de viitor, deci sunt în posesia vieții mele, mă am, sunt autentic”.

Personajul lui Bragaglia poate raționa: renunță la sinucidere, cu toate că pot să nu renunș, dacă vreau. Dar, renunș pentru că nu pot să nu în, responsabil fiind și liber, seamă de faptul că sângele nu poate încă să nu renunș. Sângele dorește viața, și el are logica lui, la fel de îndreptățită.”

Dovadă că viața e: sau viață pur și simplu, sau nu e de fel; și că ideea de „viață spirituală” în sensul în care eclesismul nostru potron vrea să o desemneze, împăcată cu viața biologică, nu poate fi luată în serios. Trăiești — și atunci mori pentru spirit — sau mori pentru viață ca să poți trăi spiritual. „Alternativa”. Știa și Kierkegaard ceva...

P. S. — Bibliografia scrierilor lui Carlo Michelstaedter, pentru cei pe care-i interesează, este: „Il Dialogo della Salute” (disputa intorno alla vita e alla morte, di sapere platonico e leopardiano, notează Papini) apărut la Formiggini, Genova, și un al doilea volum, conținând „La Persuasione” și „La Reticoria”, în aceeași editură. Despre în Papini: „Gli amanti di Sofia”, Vallecchi, Firenze.

ION FRUNZETTI

IN AȘTEPTAREA ÎNVIERII

de I. VALERIAN

Acum în preajma Paștelui, încercând să ne adunăm gândurile răvășite de suflul atârșit al vânturilor protivnice, ne-am desprins înima bătănd în ritmul unor versuri ce ne-au desătuț zilele fără griji ale copilăriei; imagini înșorite se deapănă ca într'un film de basm, roluri de păsări ciripesc în saie înundate de răsărit și voie bună, hore de flăcăi și fete se învârtesc în sunet de cobze și vioți, iar în peisajul sărbătoreșc lucesc la soare căsuțele proaspăt văruite

„pe care cocostărcii, întipii într'un picior „dau gățul peste aripi, tocând din ciocul lor”.
Ce departe suntem astăzi de pastelurile lui Alexandru, cu cerurile lor atât de senine, cu primăveri aducătoare de noui nădejdi și îndemnuri la muncă, cu bucuria patriarhală a unor vremuri de pace și siguranță!

Vestitorii primăverii de anul acesta se lasă așteptați de înfrigurarea noastră. Poate mai cred că văzduhul nu și-a scuturat toate cojoacele de zăpezi rămase din iarnă, poate se tem de bubulul tot mai întesit al tunurilor.

Și, totuși, peste plaiurile noastre sbuciumate vor pluti într'o zi cocorii. Pe firmamentul cenușiu vom vedea vâslind unghuri întriatrate, în aceeași formație tactică, devenită astăzi obsesie.

De sigur, primul gând al celor de jos va fi ca să se ascundă în săpăturile pământului, și numai dacă silenele de pe înaltele acoperișuri vor rămâne mute, oamenii vor afla că sunt cocorii adevărați, că a venit primăvara.

Iată într'adevăr pentru blazarea secolului nostru emoții inedite, recorduri de progres negândite! Contemporanii se pot felicita că au atins culmea perfecțiunii, că stăpânesc cu desăvârșire văzduhul, întrecând sbuciumate cerului.

După aproape două mii de ani dela înviera Mântuitorului, nu se poate spune că mintea scotoțitoare a omului a rămas inactivă în tendința de a ferici speța umană. Confortul modern nu lasă nimic de dorit; ne plimbăm cu ușurință pe apă, pe sub apă și în aer; în laboratoare se descoperă leacuri pentru toate bolile trupului; dragă Doamne, o viață de om e un dar prețios, care merită toate strădaniile savanților.

S'ar părea că astăzi am atins fericierea absolută, ne-am apropiat la un pas de dumnezeire.

De ce oare, acum în ajunul Paștelui, un oftat urias învăluie pământul? El vine de undeva, din strana unui schit uitat de munte; acolo, doborât și singur suspină Iisus. Plânsul lui dumnezeesc, pornit pentru împăciuirea lumii, este copleșit de huetul avioanelor, de șgomotul exploziilor, de undele radiofonice care în toate limbile îndeamnă popoarele la învrăbire.

Secolul nostru de aur a isbutit în fine să provoace o încăierare cu adevărat mondială. Milioane de vieți sunt nimicuri, populația nevinovată este terciuită în orașe, operele de artă păstrate de veacuri, sunt distruse în câteva minute.

Încearcă unii filozofi mistici să lămurească pricinile actualului conflict, în cuvinte mustind de erudiție, ca și când erupția unui vulcan s'ar putea potoli cu vorbe savante și explicații științifice. După ei, societatea de astăzi este obosită de civilizație, măcinată de acțiunea corosivă a raționalismului. O prăpastie s'ar fi deschis între spirit și materie, între religie și știință. Un nou „ev mediu” va să vie peste epoca noastră, un uragan de foc va suia, îngropându-ne în beznă, asemenea cetăților înisipate ale pustiului.

Cei cari au avut datoria și putința n'au aruncat la vreme puncte de înțelegere între golurile ivite între oameni, ei au acumulat doar bunuri materiale, cu mult peste trebuințele lor, scotind că lumea începe să sfârșește cu ei. Astfel au luat naștere cele două tabere dușmane, a flămânzilor și a sătului. Astăzi, războaiele nu se mai pornesc dintr'un capriciu de alcov imperial, ci dintr'o nevoie de existență categorică. De aceea și sguduirea este mai puternică, asemenea straturilor ce pornesc spre stabilizare în cataclisma seismice.

(Urmare în pag. 2-a)

MANDIA ULEA

Învierea

CARNET

de DAN PETRAȘINCU

BENEDETTO CROCE, în a sa „La storia come pensiero e come azione” observă că: „...istoria se scrie cu lucrurile pozitive și nu cu cele negative, adică cu ceea ce omul construiește și nu cu ceea ce dărâmă”. Desigur, adăogă Croce, negativul nu e corelație cu pozitivul — în Istorie — dar el nu există decât ca un pendanț al pozitivului.

Cu alte cuvinte, istoria e construită din civilizație și cultură, și nu din faptele care distrug cultura și civilizația. Deoarece, cum poate deveni „istorie” o acțiune care duce la neant?

Iată, cum un latin ne învătă că istoria înseamnă mai ales prezentă, adică act de conștiință. Fiindcă orice act de civilizație sau de cultură desu ne îngrădește metafizic, cimentează prezența și conștiința noastră istorică, pe pământ.

„Limitând”, ei circumscrie prezența noastră în concret. E marea lecție de optimism pe care ne-o dă o minte occidentală...

A CRITICA înseamnă a nega? Aceste două noțiuni au fost prea mult confundate în epoca noastră. Există o voluptate a criticii

dusă până în pânzele albe. Dar spiritul critic nu trăește dintr'un permanent nu opus valorilor și non-valorilor; într'o lume de relații armonioase, spiritul critic nu e altceva decât spiritul de discernământ; și marii critici nu sunt acela care negă, ci acela care negă pentru a afirma. Iată de ce nu trebuie să fii negativ decât în măsura în care crezi în ceva...

DESIGUR că numai o critică minoră purcede dela ideea de a judeca o operă de artă, un creator; cealaltă, la ființa din actul de dragoste pentru valoarea lor umană și spirituală.

Iată o frază din Goethe al lui Friedrich Gundolf, pentru criticii mei pedanți: „Să nu uităm niciodată că toate metodele noastre (de critică, n. n.) nu sunt decât mijloace și că în domeniul istoriei literare chiar, ceea ce este mai bun e tot venerația și entuziasmul...”

ÎN „Drumul vieții”, Emerson — elevul lui Carlyle — are curajul să afirme cele de mai jos: „Cheia epocii prezente poate fi una,

poate fi alta, cum prebind tinerii oratori; dar adevărata chee a tătătur epociilor este Imbecilitatea; imbecilitatea, în marea majoritate a oamenilor, în toate vremurile; totu sunt victima forței sale de gravitație, așa cum sunt victima prejudecăților și a fricii. Ea, imbecilitatea, dă putere celor puternici — deoarece mulțimea n'are nici o încredere în ea însăși și în propria ei activitate”.

SUNT probleme esențiale pe care umanitatea le uită în fericiere. De aceea, epocile de nenorocire par date omului ca pentru o re-echilibrare în esențial. Omul devine prea superficial când și-a realizat micul lui „bien-être”.

În astfel de epoci, de „fericire”, rolul tuturor acelor care au o conștiință este, după cum spune André Gide, să reamintescă maselor adevărurile uitate. Scriitorul trebuie să fie un om „incomod”, care lovește în crusta de indiferență a omului mijlociu. Iar în epocile de „nenorocire”, el devine, totuși împotriva, omul calm, îndrumător echilibrat, fratele înțelegător care atenuează efectele cumplitelui reviriment al... esențialului. El trebuie să arate omului simplu, înnebunit de frică, depășit de eveniment, că „esențialul”, — adică tragedia din noi — nu e totuși atât de negru pe cât se arată și că, în definitiv, orice suferință este o față a bucuriei — aceea de a exista.

PENTRU clipele de descurajare, pentru zilele când te simți mic, neputincios — cu refrenul viclean „vii prea târziu, totul a fost spus” — iată un sprizîn, din cartea „Ideile trăse”, a lui Gonzague Truc:

„Fără încetare se petrec generațiile sub privirea veșnică a stelelor; dar prin mulțimea de generații care s'au ridicat pentru a se topi la fel în cenușa timpului, din ziua când cea dintâi celulă de viață a tresărit în sânul lumii născându, niciodată raza soarelui n'a lăsat două urme identice pe acest pământ, niciodată n'au fost două emoții exact la fel, nici două idei, nici două întâmplări asemănătoare. Iar viața sub aparența ei de invariabilitate, realizează astfel miracolul unei perpetue înnoiri”.

(Urmare în pag. 4-a)

Opera dramatică și rolul regisorului

Nici actorul, nici regisorul, ajutați de oricâți mașiniști, tehnicieni de tot felul, pictori decoratori, etc., oricât de buni ar fi ei, în fața unui text prost nu au ce face, nu pot scoate nimic din el.

Dovadă: toate piesele slabe puse de diverse teatre în trecut și actuale stagiune. Ele ilustrează încă odată cât de greșit au fost aceia care în un moment dat voiseră să inițieze acea mișcare — a cărei durată nu a fost totuși prea mare, cum era și natural, ea fiind delat început greșită — mișcare ce se accentuase oarecum după război, în vremea tuturor încercărilor și inovațiilor, urmărind să pună opera dramatică, deci actorul, pe planul al doilea. Se urmărea, cu alte cuvinte, scoborirea valorii textului la importanța unui pretext teatral făcând astfel să-l treacă înaintea autorului când interpretul, deci actorul, când regisorul. Mai cu seamă regisorul.

Regisorul devenea tot. Ori atât că nu-i așa. Și nici nu putea fi astfel. Adevărul este că textul este totul. Dacă ești servit de un text bun, delat care să pornești, atunci poți scoate un spectacol mare, de mare artă, care să transfigureze actorii și spectatori, care să dea pe plan estetic acea înaltă emoție de artă adevărată pe care numai adevăratele opere de teatru le pot da.

In caz contrariu nu. De altfel, la înțelegerea asta, s'au întors cei mulți dintre regisorii mari, chiar și cei de felul lui Gaston Baty, care cochetaseră oarecum cu ideile contrare. Și astfel, delat formula „regisorul creează spectacolul” s'a ajuns din nou, cum era și normal, la primatul textului.

Argumentul că teatrul este spectacol și că spectacolul este creat de regisor, se dovedește — chiar și în practică, pe terenul pe care regisorii se simțeau mai la largul lor să discute — a fi cel mult un simplu sofism, dacă nu chiar o palisadă.

Raționamentul de bază al unui astfel de sofism, anume că aceeași piesă capătă altă valoare și devine alt spectacol într-o direcție de scenă și cu totul altă când intră pe mâinile altor regisorii, nu putea fi un argument care să arate că textul nu are importanță și că regisorul este totul.

Se spunea aceasta datorită constatării ce se făcea în felul acesta că textul n'are prezenta decât ceea ce „poate” sau „vrea” sau „înțelege” să realizeze regisorul dintr-un text.

Și cum ar putea să fie altfel — se spunea — din moment ce teatrul nu-i o operă literară, poezie, muzică, roman, etc., care trăiește prin ea însăși, ci este ceea ce actorul face dintr'insă, ceea ce decoratorul face dintr'insă, ceea ce mașiniștii fac din ea, ceea ce reflectoarele fac din ea, cu alte cuvinte ceea ce el, regisorul, care comandă și distribuie toate acestea, vrea sau știe să facă din acea piesă.

Ori, dacă nu este decât ceea ce vrea el să facă din ea, înseamnă că spectacolul și piesa sunt două lucruri diferite, înseamnă că spectacolul este ceva deosebit și în afară de piesă, este o creație a lui și nu a autorului, care nu rămâne a fi decât creatorul textului celuia, prin el însăși, n'ar fi decât o simplă abstracție!..

Dacă argumentul în aparență pare logic, nu-i greu de văzut că, în realitate, așa cum spunem mai sus, el nu-i decât un simplu sofism, ceea ce și explică falimentul lui chiar și pe teren practic, unde anume în încercări de a se înocui un adevărat text de teatru prin ceea ce s'ar putea numi mai de grabă pretexte de teatru, altfel admirabil inventate pentru a da prilej regisorului să facă ceea ce mai interesant și complete exerciții — și chiar exhibiții de regie — au fost departe de a corespunde speranțelor puse în ele de inițiatorii lor. Că acest fel de a gândi în realitate este un argument nevalabil, îl constituie și faptul că el nu se poate aplica nici altor manifestări intelectuale asemănătoare.

Căci, în adevăr, cu mai mult curaj și ar trebui să se aplice de exemplu în muzică, modalitatea realizării muzicale fiind aceeași: un text departe și execuția de altă parte. Și atunci ar trebui să spun că textul este un element de sine stătător și abstract, iar execuția, că ar fi elementul principal. Dar se vede ușor unde s'ar ajunge.

În cazul acesta, evident că nici simfoniele lui Beethoven n'ar mai însemna mare lucru. Ori, numai o simplă asemenea enunțare este aberantă.

Totuși, dacă argumentul în sine privitor la regisor ar fi bun, el ar trebui să fie tot așa de valabil și în materie de muzică, fiind complet analog: simfoniele lui Beethoven în definitiv nu se reduc și ele tot la niște semne pe hârtie? Cu alte cuvinte abstractuții? Și nu s'ar putea spune, deasemenea, că muzica de fapt nu sunt aceste semne ci imbinările de sunete, de vioară și de viole, de harpe și de tromboane, de tot felul de alte instrumente de coarde, alături și suflători, pian, orgă, celestă, xilofon, etc.?

Și concertul n'ar mai realiza ceea ce adevărat, imbinarea lor, ritmul lor, căldura pe care dirijorul și executorii știu să-i odea?

Și atunci n'ar trebui să se poată spune — repetând limbajul regisorilor cari pretind că el sunt aceia care creează spectacolul — că în adevăr așa și este în realitate, din moment ce un concert, dacă este dirijat de George Enescu, de Weingartner sau de Furtwängler este una iar dacă este executat de cine știe ce șef de muzică militară este altceva?

Sau, spre a lua un exemplu care să sară și mai mult în ochi, nu avem decât să ne gândim că același concert poate fi executat de vre-un taraf de lăutari, care s'ar putea să mai aibă și fantezia de a cânta după ureche atunci chiar va fi cu totul altceva, ceva de nepriceput, o parodie sau o mizerie!

Și atunci ar mai putea spune cineva că este același lucru?

Evident că nu. Iată prin urmare, se va spune, dovada că șeful de orchestră este totul și că de el depinde admirabila sau proasta execuție a unui concert!

Că dintr'un concert splendid se poate face o batjocură și că șeful de orchestră este acela care îi imprimă concertului o culoare sau alta, o mișcare sau alta. Dar întrebarea este: o poate, face el cum are?

Sunt unii lăutari care cunosc — asta mai de mult, dar cred că din aceștia trebuie să

mai fie și acum, pe la fară prin târgurile mici, etc. — câte un singur dans modern, pe care la câte vre-o năută îl cântă în toate felurile, după trebuință: și „pa'se lente” și „slow și „tango” și „fox-trot”.

Și poate că nu le-ar fi greu să-l transforme la nevoie în marș militar sau chiar într'un imn sau marș de procesiune. Dar nici asta nu dovedește nimic.

Faptul că un dirijor de orchestră — asemeni regisorului — poate imprima în ritm și nu altul unei lucrări, o anumită culoare și nu alta nu dovedește decât un lucru prea banal: numai atât, o variație în posibilitățile de execuție, dar nu și faptul că el ar fi un factor mai important decât creatorul însuși al operii respective; pretențiune care, luându-se un exemplu cu un titan ca Beethoven, — sau în teatru cu un Shakespeare — nu poate decât să apară în tot rădicul ei. Nu, șeful de orchestră — ca și regisorul — nu intră decât în rândul elementelor de execuție!

În felul acesta, răsturnând ierarhia, aproape că s'ar putea spune în logică pură că locul lui este alături de instrumentele propriu zise ale unei orchestre, care și ele scriu tot elemente de execuție.

Adevărul este că orice simfonie include, ca și zic așa, o potențialitate de execuție care este ideala și care, trebuie să concedem, este sortită să rămână ideală, pentru că nu există nici un absolut — sau în orice caz este destul de rar — și nu există nici instrument acordat absolut, nu există nici sală cu acustică perfectă, nu există nici dozaj de emisivitate de sunete și amplasament de instrumente absolut în nici-o orchestră, și desigur că tot așa nu există nici o interpretare care să o'noadă perfectia absolută, interpretare care altfel, teoretic, nu poate fi în acest caz decât una sinură, unică, și care, tocmai de aceea, omenește nu poate fi atinsă.

Deci în orice realizare pe teren a unei opere muzicale vei întâlni tota unei serii de imperfecțiuni datorite fie organelor noastre, fie sensibilității și înțelegerii noastre, fie chiar condițiilor de realizare arătate: instrumente, acustică sălii, virtuozitatea sau lipsa de virtuozitate a executorilor, etc.

De aceea, precizând astfel situațiile, va trebui să spunem că un dirijor și o orchestră nu creează o bucată într'un fel și că un alt dirijor sau o altă orchestră o creează altfel, de unde să se deducă că dirijorul este totul, și putem spune doar că... o execuție s'a apropiat mai mult și o alta s'a apropiat mai puțin de ceea ce conține, ca valoarea absolută, a opera.

Ori aceasta este ceea ce se întâmplă cu toate creațiile ce trebuie executate. Și toate acestea sunt valabile nu numai în muzică ci și în teatru, în care d. regisor nu-i altceva, — nu poate și nici nu trebuie să fie altceva — decât un element de execuție, mai bun sau mai slab, mai strălucit sau mai anost.

Din cauza asta, de altfel, chiar și cele mai bune opere de teatru — și nu mă refer la o anumită beletristică teatrală fără nici-o valoare de reprezentare ci la adevăratele opere de teatru — întotdeauna dau mai multe satisfacții atunci când sunt citite decât atunci când sunt văzute, lucru pe care l-am mai spus și în alte ocazii.

Și cu drept cuvânt, mai cu seamă dacă cine citește este totodată un om de gust, un iubitor de lectură, dotat în același timp cu o puimă de imaginație: el va vedea personajele apărând și dispărând, mișcându-se, dând replici, intrând cadru mult mai viu, mult mai colorat, mult mai real sau, mult mai mult, mult mai jeric, decât poate din cuvânt, panou de culșe, decorațiile truate, până și cartonul vopsit, pernele jule, bărbile lipite cu eter masic, jelele date cu cărmăz și chinoroș, voca preu aspră a unuia, prea puțină alta și o evoluare pe scenă a altora lipsită de distincție sau de veridic.

De altfel, fiindcă mereu m'am servit de exemplul muzicii ca fiind cel mai adecuat și cel mai limpede în cauză, voi spune un lucru care în general nu-i cunoscut de marea publică și care dovedește și aici cât de mare este concordanța între aceste două în ce privește regisorul și șeful de orchestră și anume că același lucru se întâmplă și cu marii muzicanti care, spre mirarea poate a multora, în mod obișnuit nu ascultă narile opere muzicale ci le citeșc, tot așa cum cei mai mulți dintre noi nu ascultăm versurile ci le citim.

Sunt puținii cari pot mărturisii că în materie de versuri au mai multă satisfacție citindu-le. Într'un anumit fel poezia este și ea un fel de bucată muzicală, ca și zic așa.

IN PREAJMA GOLGOTEI

(Urmare din pag. I-4)

au exploatat și stimulat tot ce e ascuns, primii și brutali în înțelegere omenească, toate acele instincte animale care n'au putut și admormite în cursul celor șapte mii de ani de istorie, cultură și civilizație.

Nu ne vom opri aici asupra cauzelor care l-au împins pe aramul răstăcării. Ele sunt multipe. O consecință a lor — și cea mai tristă — este pierderea posibilităților de mântuire. În avâmul său spre cuceriri, descoperiri și invenții tehnice, omul s'a substituit divinității, socotindu-se în același timp om și Dumnezeu. A mers atât de departe, încât a crezut că nici o forță nu mai e în stare să-l reziste, că prin forțele sale poate cuceri și cerul cu toate minunile lui. Dar s'a înșelat amarnic. Impotrivă lui s'au întors propriile-i invenții. Golgota pe care o suportă azi e rezultatul acestei neșabuite îndrăsnii.

Din înălțimea lui de cuceriri, amețitoare, omul s'a văzut aruncat în prăpastie. Strigătul său stăgietor nu-l aude nimeni, căci n'are cine să-l audă. Divinitatea l-a părăsit, sau mai de grabă a părăsit-o el. Dumnezeu e azi un basm mitologic. Astfel că el a pierdut dreptul la salvare, a pierdut paradisul. Pentru el nu e

oarecum la jumătatea drumului dintre proza proprie zisă și muzica proprie zisă.

Dacă la început poezia n'a fost făcută pentru a fi cântată, în orice caz a fost făcută pentru a fi recitată, ori astăzi — fenomen de abstractizare sau poate chiar de degenerare — plăcerile cele mai mari le are cineva citind poezia „în minte” iar nu auzind-o declamată, fie chiar și de cei mai buni interpreți.

Plăcerea cea mai adevărată, cea mai pură a poeziei n'o va simți decât citind-o singur fără ca s'o audă sub nici-o formă.

Știm, sunt actorii mari cari declamă minut sau citeșc minunat versurile dar... dacă totuși unele recitari excepționale — un auzi unele imprarii pe plac, cum ar fi de Alexandru Moșu de exemplu, care sunt cu adevărat extraordinare — zic, dacă unele asemenea recitari ne impresionează, admirăm și în mare măsură zic că poezia în sine a versurilor ei care conține excepționale ale interpretelor.

Ori aceiași lucru cred că se petrece și cu marii muzicanti: ei „gustă” mai autentic muzica citind-o”.

Și poate că și noi, dacă am învăța în mod obișnuit să scriem și să citim novele tot așa după cum scriem și cum citeșc semne grafice, — literle, — desigur că cei mai mari dintre noi, nu numai muzicanti, ne-am mulțumi să citim partiturile iar nu să le auzim!

Sar petrece același fenomen care s'a petrecut și cu poezia, astfel că și muzica, dintr'o artă auditivă ar deveni o artă intelectuală, ca și în vremea noastră, ca un aspect de fenomen s'a petrecut efectiv și ca poezia la început a jost în adevăr o artă numai auzitivă, arsa barzilor, a traductorilor și a rapsozilor, ca să devie acum în urmă, cum am spus, aproape numai intelectuală.

La lectură o poezie de Baudelaire sau de Verlaine, de Maurym sau de Apollinaire, pierde cel puțin jumătate din farmecul ei.

E surprinzător, dar așa este: poezia pierde astăzi recitarea, ea care așa a început!..

De aceea spunem că la fel ar putea fi cu muzica.

Dece toate acestea? Pentru că mijloacele de execuție pe care natura ni le poate pune la dispoziție, nu pot fi perfecte, pentru că ele nu pot decât cel mult să se apropie de valoarea ideală pe care o reprezintă opera în sine și de realizare ei ideala, dar nu pot să o atingă!

Mai mult, nu pot să atingă în foarte dese cazuri nici măcar — dacă se poate spune așa — „idealul” pe care fiecare dintre noi, în mod particular și relativ, ni l-am putut juce.

Și atunci, în asemenea condiții, care estv locul real al regisorului, ce poate să mai reprezinte el și restul executorilor — regisorul luat deci ca șef al unei armate de execuții, sau, aca vorii, ca primul dintre ei — decât un instrument, mai mult sau mai puțin perfect prin care se încearcă cât mai mult realizarea ideala a textului?

Și ca să se vadă că atât regisorul cât și dirijorul nu au decât această valoare, a unui instrument, n'avem decât să ne imaginăm — și nu se știe dacă știința viitorului nu va realiza și o invenție ca asta, acum, când vedem ca se conduc vapoarele pe mări și aeroplanete prin aer, numai prin unde, — o invenție grație căreia să se poată pune orice noi dintr'o lucrare muzicală, sub cime știe ce aparat, așa cum se pun astăzi plăcuțe de patefon, și care să execute el bucuca, cu intențiate, ritmul și celelalte indicațiuni notate pe ea de compozitor, astfel că bucuca muzicală să reprezinte astfel, automat și cât mai autentic, mai veridic și mai total, intențiile, gândurile și însoțirea acustică fără să mai treacă astfel prin sensibilitatea unui al treilea, care, în mod firesc, va denatura aceste intenții în concordanță cu felul și personalitatea lui. O astfel de execuție ideala — tuată ipotetic — ne dovedește indirect, printr'un exemplu mecanic, presupunând o operă dispensându-se total de un dirijor, adevărată lui valoare și adevăratul lui rol: acela al unui instrument omeneș — inevitabil imperfect — care, este necesar spre a se putea executa o lucrare... până la decoperirea unor instrumente propriu zise în stare să reproducă atotdeauna — așa cum numai instrumentele pot realiza aceasta — o perfectă execuție a indicațiunilor autorului.

Cu alte cuvinte un rău necesar pe care nici mașinile și instrumentele n'au putut să-l înlocuiască... Și pe care poate că... nici nu-l vor înlocui, dar care, până atunci, execută el — atât cât poate, — este o mașină ideala ar trebui să execute totul și perfect și integral!

AL. I. DRĂGHICI

GEORGE PUTNEANU

ECOURI teatrale.

„MOMENT”..

Nu ne grăbim să fim prezenți în tabăra revistelor de specialitate, cari găsesc iar un „moment” neprielnic teatrelor, încă, să fie nevoe de-a adăoga și noi același îndemn către publicul spectator pentru revenirea la păstrarea aceluiaș contact de până acum cu teatru.

Și nu ne grăbim să fim pentru că — mai întâi — înțelegem să stabilim un adevăr:

În primul rând, că nu există acest „moment”, decât în judecata grăbită a cititorilor.

În al doilea rând, declarația aceluia „director de teatru” care pretinde că numărul spectatorilor s'a micșorat cu 30—40%, nu reprezintă altceva decât situația dela aceste teatre cu un afiș stabilit sub aprecierea criticii dramatice.

Nu același lucru ar putea spune domnul „director de teatru” dacă ar vedea săliile cu: „Electra”, „Domnisoara Nastasia”, „Strigățul” și „Căltătoarea cea mare”.

Așa că nu-i timpul să scoțim potrivit un îndemn de natură să readucă spectatorii în teatre.

Atunci — însă — când va exista, vom înțelege să fim alfel de cum sunt alții acum.

Adică, să ne păstrăm cumveniența de totdeauna a marilor momente din viață, când nevoia de-a face tăcut o grijă puterice, întrece interesul de teatru, pe care oricând îl mai poți găsi.

„PRICEPUȚI”..

Rubrica aceasta, de atâtea timp de când trăiește, n'a avut alt rost decât să îndepinească tot ceea ce i se cade interesului ei și — firește — și a celor din sfera preocupărilor ei.

N'am crezut însă că ea poate ajuta „inspirației” unor „teatraliști”, încât pentru unii titlul de „Ecouri teatrale” să se găsească potrivit și coloanelor altor reviste, iar pentru alții, „portretele” ce le facem, să se găsească nimerite — cu mici modificări — pentru alte capete de artiști, mai puțin sau chiar deloc potriviți caracterizării acordată de noi.

Mărturisim că metoda aceasta, departe de-a ne supăra, ne impune satisfacția de-a ne situa

peste posibilitățile de stil și de cunoștințe ale celor cari o practică, rămânându-ne doar amărăciunea constatării că totuși a-

cești „pricepuți” — în ciuda finanțării lor nepricepute — sunt în serviciul unor gazete ca „pregătiri” și inițieri în ale teatrului”.

ELEMENTE..

Ne oprim azi cu aprecierea și asupra elementelor de teatru din provincie, fiindcă în favoarea lor plodează următoarele:

Dacă artiștii scenelor Capitalei obțin, în general, clogii de presă, mai mult sau mai puțin meritare, apoi artiștii teatrelor din provincie — cu tot neajutorat lor succes — cu greu pot obține dela această presă invensiunea cu titlul biruinții muncii depusă în cine știe ce colț de țară.

Doar presa locală le mai dă puțința să se găsească apreciați de condec..

Dar, din păcate, ce condec „autorizate” sunt în această presă?

Iată de ce găsim atât de legitim să scriem și despre actorii din provincie.

Și vom începe cu actorul Peetre Ștefănescu, unul din elementele de seamă ale Teatrului Național din Craiova, — care în rolul „Primarului” din „Nunta din Icoana”.

LILLY CARANDINO

talentata actriță a Teatrului Național obține un succes deosebit în noule-i apariții pe scena primului nostru teatru.

IN AȘTEPTAREA INVIERII

(Urmare din pag. I-4)

Nu știm cât adevăr cuprind aceste teorii ale misticii contemporani. Un lucru pare să iasă în evidență anume că egoismul neînfrânt al epocii noastre și setea arzătoare după satisfacții materiale ne-au îndepărtat de propriul suflet, de sufletul fratelui de lângă noi și de sufletul divin al Celui crucificat pentru împăcarea omenirii.

Constatarea aceasta, destul de banală, ne tulbură conștiințele, acum în preajma Invierii, când forțele urii se găsesc mai deslănțuite ca oricând și fără niciun simptom de aplănare.

Dacă omenii ar fi urmat staturile lui Iisus, nu ajungeau la înclăștarea de astăzi. I-au răstălmăcit pe dos învățăturile, au uitat sensul dăruirii lui pentru înfrățirea celor zămisliti după chipul și asemănarea Tatălui ceresc. În scurta lui viațuire, s'a dat drept pildă de simplitate și umilință, dar urmașii lui au cultivat un nemăsurat orgoliu. La ce ne-au folosit toate descoperirile științei dacă n'am fost în stare să imblănzim nici cu o iotă sufletul pitecanatropului din noi?

În ajutorul acestor Pași, când nu se vede nici o zare de lumină pe pământ, ochii se îndreaptă mai arzător către Crucea Mântuirii, brațele se ridică pădure către cer, implorând pe Iisus ca pe supremul rezecm al sufletelor bătute de furtună. El este chemat ca prin puterea sa dumnezeiască să poarte către liman corabia lăsată în voia valurilor. Îl strigă cu țările copiii nevinoși, tremurând sub ploaia de bombe venite din cer, îl roagă femeile și bătrânii pomii pe lungul drum al bejenilor și El trebuie să vină.

În așteptarea sfintei Invierii, mulțimea înfricoșată se leacăpă de născocirile semănătoare de nimicire și își întoarce față către icoana blândă a Mântuitorului, cu o ultimă speranță.

Iată, simțim în aer trista împimăvărare, ascultăm trezirea la viață din sânul pământului și ne spunem că viața biruitoare a colectivității merge înainte „cu moartea pe moarte călcând” că avem datorita să credem în zilele de mâine.

Vom avea un Paște de purificare prin suferință, o revizuire adâncă a raportului dintre om și Dumnezeu, cum nu a mai fost de veacuri. Numai așa vom isbuti să trecem întremași greuca cumpănă de astăzi.

Cel puțin, dacă l-am înțelege și iubi pe Iisus în ceasul al douășprezecelea! Altfel, în zadar vom aștepta clipa mântuirii.

I. VALERIAN

I. M. LEHLIU

pe datorie” ca și în „Sacrificatoriul” din „Oedipus Rege” sau în „Prezidentul” din „Intriga și amor” a recușit elogiul de publice cu aprecierea direcției teatrului, manifestată prin acordarea unui premiu de creație.

Actorul acesta, care a s'ajut opt ani pe prima noastră scenă și nu știu câți alți ani pe scena fostului Teatru Cultural, a interpretat totdeauna roluri cari au măsurat nu numai talia unei posibilități, ci aceea a unui adevărat talent. Și în toate n'a căutat decât ceea ce i se cădea: succesul.

Azi este unul din principalii actori ai Teatrului Național din Craiova.

Măine, cine știe?... poate să fie un actor care să reție iar nu numai atenția publicului spectator

al Capitalei, dar și atenția admiratorilor cameni de teatru cari știu să recunoască un talent

PORTRET..

Stăruie atâtea câștigate succese, datorite numai talentului și marelui înțuiți de-a pătrunde rolurile, încât numele Natașei Alexandre reprezintă azi girul unui afiș tăcut sa însere teaceuna o izbândă.

La a te artiste, succesul poate să fie de multe ori în funcție de mișcare sau de acele regizate gesturi cu game care să măngăie rolul, să îndepinească reguli, ea — însăși — să se obție acea „ceva” care s'a însemnat reușită. La Natașa Alexandra e cu totul altfel..

La Natașa Alexandra e mai întâi ceea ce e nimitabilă expresia a ochilor, care s'argură prezintă un însemnat aport de interpretare; și apoi e și acel ață de personal mod de a fraza textul, de a deza ironia și, mai cu seamă, de a servi replicele printr'o meșteșugită manieră aplicată acordării cu posibilitățile partenerului, încât, toate la un loc, ne fac să credem că doar înțelegința și talentul domnișoarei dătează la perfecție însușire a rolului și nu indicațiile venite dela altceva.

La Natașa Alexandra, eretecul, că tocmai lipsa de prea vie mișcare, am putea spune: lipsa de agitație pe scenă — ne-o arată ca pe-o artistă cu perfectă înțuiție în ale teatrului, având un gen aparte care, aprat, e de multii sau de puținii, e prețuit însă de ceva care însemnează artă.

Și numai printr'acea această face să stabilizeze valoarea adevărată a unei artiste.

Restul e simplă profesie, ca toate obșnuitele profesiilor..

Să nu uităm categoria rolurilor pe cari le-a interpretat, și mai ales să nu uităm greutatea lor născută din variații rolurilor.

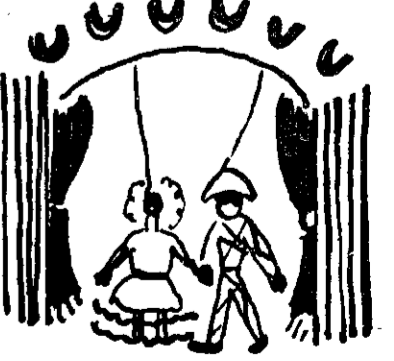
Ființa trebuie să se știe că Natașa Alexandra a jucat cele mai variate roluri, ca nimeni altcineva.

Noutatea e că Natașa Alexandru, care n'a mai fost distribuită în ultima vreme, s'a reparat în curând la „Studio” în piesa „O Bodin și alte jucării” de Popescu, când talentul său a cuceri iar entuziasmul publicului. Și poate în aceeași măsură scena „Municipalului” unde d'na Natașa Alexandra joacă în reprezentanție, în piesa „O familie trăsărită” cu cunoaște același succes.

AFIȘ

Un nou nume de actor dramatic va fi în curând găzduit de afișul scenei anexe a Naționalului.

E vorba de domnul Bodin, a cărui piesă intitulată „O păpușă și alte jucării” are în fruntea interpretării pe d-nelle: Natașa Alexandru, Migry Avram Nicolau, Tilda Radovici și alții, în direcția artistică a d-lui N. Masim.

O poveste din anul 1883

de OLGA GRECEANU

Alexandru Dumas fiul nu era privit de publicul parizian numai ca un excelent romanțier, dar și ca un cunosător de artă și un foarte interesant colecționar de artă. Era tot așa de des văzut în Galerile negustorului de tablouri Georges Petit, cât și în sala Drouot, la vânzările prin licitație, cunoscute prin cinstea expertilor ei. Un obiect cumpărat prin strigările dela Sala Drouot, era un maximum de garanție pentru valoarea declarată.

Pe Alexandru Dumas îl cunoșteau toți: înalt, voinic cu mustați dar fără barbă, cu părul lung dat pe spate, stătea ceasuri în țreghi la Drouot, examinând cu deamănuntul obiectele — în special tablourile — ce aveau să fie vândute a doua zi.

COROT

Peisaj

Când licita asupra unui tablou, impunoa respect. Incepeau șoaptele în public. Fiecare rămânea incredintat că pânza prezentată avea valoare, deoarece Dumas dorea s'o achiziționeze pentru colecția lui și din moment ce o dorea, va merge de sigur până la capăt cu licitația și deci ar fi fost nepotrivit să-l stea cineva în cale, supralicându-l. Din două motive: întâi, că el, Dumas, era simpatic; al doilea, pentru că se temeau de el, de influența lui, de puterea lui.

La rândul lui, Dumas avea încredere nelimitată în propriile lui lumini, și tot atât de nelimitată, în tot ce venea dela Sala Drouot sau Galerile Georges Petit.

Alexandru Dumas a văzut într-o zi la Georges Petit o pânză de Corot și deși i s'a părut exagerat prețul de 12.000 franci (ceea ce ar face azi aproape 12.000.000 lei) o cumpără pentru colecția lui. Primul invitat să admire pânza a fost Meissonier, care a găsit că ea era mai bună decât cea a lui Corot și că cel mai mare avantaj era că era gratuit pentru un asemenea Corot.

Alexandre Dumas era feticit. Dar se găsește întotdeauna cineva neastepțat care să turbure fericirea oamenilor. Un vizitator, într-una din zilele de primire ale comanderului, uitându-se la noul Corot declară:

- Aveți aci un bun Trouillebert.
- Vreți să spuneți un Corot?
- Nu, vreau să spun un Trouillebert.
- Dar e semnăt Corot...
- Luați informații precise, domnule Dumas, eu vă spun că e de Trouillebert.

Deși Dumas nu vroia să creadă în cele spuse de severul și intransigentul vizitator, totuși a început să-l roadă bănuiala.

În pragu ușii, petrecându-și mosafirul, Dumas l-a întrebat oarecum în treacă, dacă nu cumva știe unde locuiește acel Trouillebert?

-- De sigur. Strada Navarin 20, în cartierul Bréda.

A doua zi, când abia esiau lucrătorii la muncă, Dumas suna la ușa picturului. Trouillebert era îmbrăcat, pentru că sosise cu câteva minute înainte dela gară, venind din Olanda. Vizita celebrului romanțier îl flata tot atât de mult pe cât îl surprindea.

În mai puțin de două minute a fost însă lămurit, mai ales că lângă ușa. Dumas descoperise un fel de tablou „pendant” cu cel ce cumpărase drept un Corot, și l-a putut întreba direct dacă el e autorul.

-- În adevăr, tabloul ce vedeți aci e de mine și aveam odată un altul destul de asemănător, dar nu mai știu ce a devenit.

Aflând unde e pânza și aflând și de iscălitura lui Corot, nu s'a mirat prea mult; ba chiar a dat oarecari explicații, cum de exemplu că știe că cele mai multe lucrări ale lui odată vândute d'spar pentru cătăva vreme, pentru a apărea apoi sub numele lui Corot, că deși ar fi trebuit să deună plângere, nu a făcut-o pentru că e sărac și nu poate cheltui cu un proces în care nu cunoaște pe vi-

novat. Asigură că el n'are nici o vină... că e dezolat...

Dumas l-a rugat să-l întovărășească până acasă să-și recunoască opera. Falsul Corot atârna pe cel mai luminos perete din sala de biliard a iubitelui academician.

-- Da. E peisajul meu. Eu însă îl semnasem cu numele meu: Trouillebert, și nici de cum Corot. Iscălitura mea a fost probabil zgăriată... Iată, se văd urmele primului T... apoi aci un L... Operația a fost superficial executată... Domnule Dumas, cred că nu va îndoiți de buna mea credință; dacă pe deoparte eroarea în care ați căzut mă flatează, pe de altă parte, mă simt jignit de manoperele capabile să atragă asupra mea bănueli nedrepte.

Trouillebert avea atunci 50 de ani, și era un pictor experimentat. Ca fizic, capul unui om de treabă: rotund, cu ochelari. Muncea fără întrerupere. N'a fost elevul lui Corot, dar a adoptat, ca mulți alții, maniera lui. Din Trouillebert cu iscălitura lui Corot se vindea 10.000 franci, pe când un Trouillebert cu adevărată lui iscălitură nu se vindea decât cu 300 franci.

Dumas, convins de cinstea picturului, a luat alt drum: la Georges Petit, cel ce i-a vândut tabloul. Altă nedumerire! Și Petit a fost de bună credință. El a crezut cu adevărat că a cumpărat și a vândut un Corot ve-

ritabil. Dacă fi avut cea mai mică bănuială, cum ar fi compromis autoritatea numelui lui și cum ar fi îndrăznit să-l vândă tocmal lui Dumas?

Față de asigurările date de negustor, Alexandru Dumas s'a mai calmat. În definitiv, umilită de a se fi înșelat nu putea să-l atingă mai mult pe el, decât pe artistul Meissonier care s'a înșelat tot așa de profund. Georges Petit a luat tabloul îndărăt, a restituit banii, spre mahnirea lui Trouillebert care a constatat că nu valoarea opereii se cumpără, ci prestigiul unei nume. Cărtățile plastice au încetat să atragă de cum s'a știut că nu e un Corot? A aprecierea unei opere nu intervine decât sugestia? Dumas ar fi rămas un mare animator al artei, dacă, cunoscând numele adevărat al autorului, ar fi menținut și aprecierea și prețul. Ar fi ridicat un pictor modest la rangul înalt la care l-ar fi dat dreptul talentul și viziunea lui de peisagist, și ar fi trecut drept un sincer iubitor de artă, nu numai drept un colecționar de fațadă.

Dumas și Petit și-au dat cuvântul, unul altuia, de a nu povesti aventura care nu face cinste niciunui din ei.

Da!, contrar dorinței lor, aventura Corot-Trouillebert va izbucni, o săptămână mai târziu, cu mult șgomot.

(Va urma)

= Pădurea =

Nu am de gând să fac o odă pădurii sau o descriere cu altă armătură lirică și nici s'o înfățișez prin prisma imaginației unui citadin cu rucsacul în spate sau cu pușca de vânătoare hoinară.

Nu-mi trece prin minte nici să scriu un studiu forestier de cătă bogăție cuprind regiuni, mărturisesc că nu am nici o idee de raționalizare tăierii copacilor pe parchete sau de replantarea pădurilor. Sunt în măsură să fac această lucrări silvice sau alți tehnicieni.

Gândul meu zboară acum, undeva, într-o pădure dela câmpie, spre baltă, lângă luciul apei. Acolo unde sălciile se privesc în oglindă când vin apele mari ale primăverii, care inecă grîndurile și vitele oamenilor.

Plutesc în ambianța pădurii cu versurile simple și pastorale ale lui Pierre Dupont, din vesetul cântec normand al veacului trecut:

„J'ai deux grands boeufs dans mon étable,
Deux grands boeuf blancs tachés de roux.
La charrie est en bois d'érable,
L'aiguillon en branche de houx.”

Aceste versuri se asociază în minte cu o istorisire adevărată, culesă de la un bătrân, care mă povestea, cu o

care pase și dulăi ce le apăra de jur împrejur.

Lemnul pădurii întotdeauna a constituit o ispită pentru oamenii dela țară, care l-au folosit la toate nevoile lor. Și la noi ca și în Franța, plugul, până mai acum vreo șapte decenii, a fost făcut tot din lemn de corn. Deasemeni, osile căruțelor și multe alte obiecte. A fost o epocă de încredințare a lui la fabricarea multor unelte agricole, care a durat până la dezvoltarea celelalte industrii, care l-a luat locul, a fierului și a oțelului.

Odată cu dispariția postalionului cu cai și atrăsurilor cu zurgălii, care purtau în legănarea lor și în înfrigurarea orolei ce abia se scurgeau, pe boerii de altădată sau pe călătorii străini ca abatele de Marmore din Zodia Camerului, a dispărut și plugul și osia de lemn din ograda țărănească.

Istorisirea tragică culesă într-un popas de voie bună, într-o dimineață de Iunie, când raze de soare pătrundeau jucășe printre ramuri de sălci și poleiau cu un nimb de aur duba pescărească în care mă aflam, a fost încredințată de o convorbire simplă cu un pădurar oarecare, întâlmii la marginea pădurii.

Peisajul era fermecător, iar vorba lui domoală făcea și ea parte din eufonia ciripiturilor și chemărilor de păsări, de pe țimpeziș.

Pădurarul bătrân care fusese cu mult timp înaintea lui, era un om sfătos, dar aprig la mână. N'ar fi îngăduit pentru nimic în lume să se jefuiească pădurea sau să fie pășcută de oi și alte vite ale sătenilor. Pe loc incheia procesul verbal și delivuranții prinși erau înaintați autorităților. Nu înțelegea să facă nici un soi de tocmală. „Nu sta de lemn Tânase” — după cum se exprima plastic povestitorul.

Într-o toamnă, — știu de la pădurea cea adâncă dela Prundul Morii, — a fost găsit tînind lemne, un lipovean, de către Moș Stănei. L-o fi amenințat cu vorba și poate și cu arma, dar cele ce s'or fi petrecut n'a putut afla nimeni. Numai că Moș Stănei a pierit de atunci de pe fața pământului.

— Cum așa ? îl întreb eu mirat.

— Până acum vreo doi, trei ani, când s'a descoperit erima.

— L-a uels lipoveanul ?

— L-a tras una cu toporul în cap, apoi l-a săpat groapa pe loc și despre Moș Stănei nu s'a aflat de căt din gura tot a lipoveanului, după nouă ani.

— Tocmai după nouă ani !.. — A mai fost prins de alt pădurar la lemne și banditul cu barbă, l-a înștințat că dacă îl va face proces, îl va trimite după Moș Stănei... Reclamat la jandari și anunțat Parchetul, lipoveanul a mărturisit tot și după aceea, bietul pădurar a fost desropat. S'au găsit la locul cu pricina doar niște oase și scărțala.

— S'a identificat victima și s'a dovedit că era chiar Moș Stănei ? îl întrebuseși eu dintr-o vană curiozitate.

— El era. S'a cunoscut după geanta de piele, putrezită și ea. Au urmat apoi cercetări la Instrucție, tot felul de interogatorii și înșfășit judecata.

După acela, lipoveanul cu barbă a îmbrățișat ocnă, — termină pădurarul cu indiferență, convorbirea noastră.

ION TH. ILEA

VALERIAN PETRESCU

Se topesc zăpezi pe glasuri din popor

Îngânări de ape mari au unit spade răscuțite răbufnire și ochii satelor privesc spre-un mit turnat în bronz fără vestire.

Pe sesuri valah de doine lăcrimate, credință lângă o troiță anghenunchiat, iar apostoli cu tîmăe'n cuvînt de frate, desgrădesc pământ aureolat.

Se topesc zăpezi pe glasuri din popor, cucernice se'închină păduri cu brazi și fagi, începe plugul să tae brazdă nouă în ogor și satele cuprînd trupul țării dragi.

ION TH. ILEA

VALERIAN PETRESCU

Maria

Nimeni nu știe ce soarta aduce, pe cine ridică în slavă Ci numai Tu, prunc nenăscut, ce'n pântec mi-adormi Și trezindu-te'n noapte ascuți parcă durerile lumii. Tu, singur, vestit de Arhanghel, dai glas tăcerii'nțelepte Și ca un cântec îmi suni la urechi ne-pusa minune. Mă'ndemni spre cer să privesc și albastrul aleargă Dor și lumină țesând spre alte întinderi, departe Cum vei fi, prunc nevisat, lumină ce-mi sfășie carnea Tu, creangă aplecată din cer, peste noaptea nădejdiilor

[mele

Iată, mamă îți sunt eu și'n brațele mele adormi-vei, Dar cugetul mi-i încă drept și trupu-mi ca roua tresare Doamne, iată vasul ales; în cuvinte de slavă Cântă sângele meu pentru Tine, Tu, ce aflându-mă vred-

[nică Ție

Mamă să-ți fiu, pogorîndu-te în mine cu puterile tale de

[sus

Mărire-ți aduc, eu, roaba neștiutoare Cântecul negrii al făpturii mele sărace, Ție-l înalt. Tu Cel ce neamuri trufășe în praf le'ngropi cerbicia,

[răsplata

Tu, Cel ce tronuri și regi îi faci ca firul de iarbă Și smeriților arme le dai și-i chemi în rînd lângă Tine Din nouri îi ridici și schiptrul luminei l'întinzi drept

[răsplata

Lasă pruncul Tău să mă doară, ca să-ți mulțumesc Fără vorbe, ci doar trăind pentru Tine, Imbrăcându-mă în umbra Ta, ca'ntr'un vestmânt de

[mătasă.

IULIAN VESPER

Genoveva de Brabant

Pădurile auziră trompetele sunând Si glasul vânătorilor cu cisme mari, — în grabă, — De mamă și de fiu-i întrebând Așa cum doar de morți demult se 'ntreabă.

La toți zăbind, ca soarele din brume, Străin privea copilul, cu sfială, — Ca la flințe dintr'o altă lume — Căci codrii i-au fost locașin, scut și fală Și chipul namei și-al ei singur nume !

Și-acum, deodată, mîndrul senior În fața cărui ciuda lui se frînge Că-i turbură din silînștria lor, Când îl ridică și la piept îl strînge...

Sărmana mamă cumpătul își pierde Căci tatăl uriaș e-atât de mare ! Peruca lui de aur scilipește în umbra verde Și pe obraji din suflet vin lacrimi dulci și-amare.

În mii de ani i-o clipă când plînsul durerii Cu-al bucuriei pentru toți se 'mbină : Ca 'n veac să nu se uite, tabloul revederii Îl zugrăvi destinul cu mâna lui divină.

În el și azi curtenii la inimi duc, tîmii, Minunea vânătoarei, câștig duios, de toarte, În timp ce câinii lor se gudură 'mblânziți De visul căprioarei ce rumeză de-o parte...

ȘTEFAN STĂNESCU

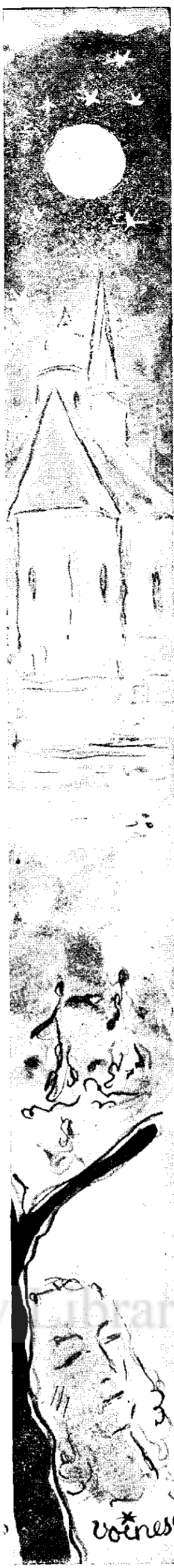
Psalm

De Tine, lutul putred de patimi, ne desparte, Și crește peste inimi miasmă grea de moarte Aceleași bălți stătute în suflete rămân, Aceleași umbre grele, același dor păgîn.

Orbi, căutam în humă izvorul fericirii. Din florile credinței, nădejdi și iubirii, Fetale reci și moarte, prin ani, s'au scuturat În lutul vieții noastre cu mlaștini de păcat.

Ce suflet amintindu-și de ceruri mai suspină, Cu inima înfrîntă, chemând a Ta lumină, Să-și spele în căință și'n lacrimi nesecate Simțiri nelegiuite și gânduri vinovate ?

DIMITRIE ALBOTA

ABATELE GALIANI

de DOROTHEA CHRISTESCU

Frederic al II-lea regele Prusiei. Mai profund, am putea spune mai serios format decât nobilii săi rivali, el intrunise darurile naturale de o mare valoare: erudiție aleasă, gândire filozofică, artă a paradoxului mănușită cu multă vervă, luciditate acută și fină, uneori chiar spirit profetic.

Nu este el oare acela care, primul în acest secol tradițional, anunță știința istoriei moderne ? Și nu tot el atrage atenția asupra neajunsurilor pricinuite de absolutismul educației negative aplaudată în 1762 de adepții lui Jean-Jacques Rousseau dar recunoscută ca pernicioasă de educatorii secolului al XIX-lea ? Înălțurarea manualelor școlare, suprimarea autorității paterne și a ideii de datorie, metoda de a lăsa copilul într-o completă necunoaștere de tot ce e discipulul până la vârsta de doisprezece ani, ca și cum inteligența ar putea să se desvolte într-un mod natural fără ajutorul exercițiilor și ar putea să rămână curată fără cunoașterea unui anumit număr de adevăruri, sunt teorii ce neliniștesc și nemulțumesc profund pe abatele Galiani. „Emile al lui Jean-Jacques este fals — spune acest premergător, al dogmaticilor pedagogi ce aveau să trăiască „o sută de ani după el — pentru că nu pregătește la viață. Ce este viața? Efort și grije. „Să muncești, iar nu să te înveștești! Să muncești nu când vrei tu, ci când vor cei de cari „depinzi, sau când vrea hazardul: aceasta este „viața! Educația trebuie deci să învețe supunerea la o muncă ce nu ne place”...

1759 este o dată decisivă din viața lui Ferdinando Galiani: data numirii sale ca secretar al Ambasadei Neapolitane la Paris.

Paris! Oazașul miracol, capitala lumii, cetatea gândirii, pe care cu o afectuoasă și admirativă impetrită abatele italian îi numea „cofenecua Europei”.

Prezentarea la Curte a noului și tânărului

secretar — avea treizeci și unu de ani — ar fi trebuit să treacă neobservată; dar lucrurile s'au petrecut altfel. Galiani era foarte mic de statură; mic negru și vioiu; un adevărat grăunte de piper. Când apăru la Curte, împodobit cu penelce ce păreau imense pe micuțul lui bicorn de diplomat, pierdut în strălucitorul

costum de gală și strivit de greutatea decorațiilor și de multimea galonelor, curizant — acești nemiloși căutători de ridicol — isbucniră în hohote de rîs. Abatele nu se lăsa intimidat:

— Sire, — spuse el ajungînd în fața regelui — Vă prezint moștra secretarului Neapolitan. Secretarul vine pe umăr!

Regele făcu mare haz de această spirituală

aluzie, Curtea aplaudă lecția bine meritată, dar tîndrul secretar fînu minte vreme lungă acest usturator prim contact.

Debuturile sale pariziene cunoscură curînd alte neajunsuri. Nimic nu-i plăcea în capitala Franței: aerul era greu, apa rea, lumina neînțelegătoare. Cunoscut în Italia, lăudat de Academia de Crucea și cea din Herculanium, s'arbitrorit la Neapole și la Roma, Parisul rece și rezervat nu-i dădea decât gânduri negre. „Am „fost prezentat Marți ducele de Choiseul — „scrie el unui prieten italian —; a binevoit „să mă privească o clipă. Cred că dacă exami- „nează tot astfel și treburile statului, exame- „nul este cam superficial”. În altă scrisoare găsim această frază ce l-a făcut să surdă compătimitor mai târziu: „Parisul este orașul oamenilor ce vor să ducă o viață obscură și anonimă”.

Un an întreg abatele Galiani cere recontenit să fie rechemat în Italia, cu aceiași stăruință și cu aceiași argumente sincere și convingătoare scoase din adîncul inimii cu care zece ani mai târziu — trimis acum în țară — se va strădui să fie numit din nou la Paris, singurul oraș unde se simte într'adevăr la el acasă...

Micuțul dar spiritualul abate nu rămâne multă vreme necunoscut în Franța patria cuvîntului de spirit. Baronii Cleichen și Grimm sunt primii lui prieteni și admiratori. Îl introduce în saloanele D-nei d'Epinaș și D-nei Geoffrin, la ducesa de Choiseul, la baroana de Holbach. Galiani devine în scurt timp prețiosul ornament al reuniunilor cele mai alese.

Toți contemporanii torbesc despre el cu accente atât de entuziaste și de sincere încît nu ne îndaim nici o clipă de uitătoare la această simie. Marmontel, Grimm și Saint-Lambert îl descriu în culorile cele mai frumoase. Marele pontif al secolului, Voltaire îl înșușă și arată o pe un discipol al lui Platon și de par bizari când ne gândim că este oorbă de un abate, dar cu cari ne împiedăm aducându-ne aminte de esența particulară din care erau creați mondanii prelați ai secolului al XVIII-lea: „Cînd „abatele Galiani intră într-o reuniune, intră „cu el peselia, imaginația, spiritul, fantezia, „ironia, gluma, nebunia, înșefărit tot ce te face „să uzi durerile și meschinăria vieții”.

Cîntec

Nu mai plînge, vinovat copil, Nu te murete cugetul, — nu-nu! Floarea liliecilor de-April Pentru totdeauna se pierdu...

Penruce te-ai despletit așa? Cine oare te-a'nvățat să cazi Cu genuchii frînți în fața mea, Vifor cu ochii negri și nomazi?

Pentru cine plîngi așa?.. Auzi! Cineva te strigă din pridvor: Pozi să pleci da-acum... De ochii uzi Niciodată n'ar' să-mi fie dor...

Floare albă-albă de cireș, Arșiță de-adolescent buimac, Crengi pustii cu țepi de măcies, Scuturat parfum de lilac...

Și m'oi duce mai departe iar, Fericit pe lume căător... De surdul buzelor — amar — Niciodată n'ar' să-mi fie dor...

D. FLOREA—BARIȘTE

Invierea

de ȘERBANA H. TARTEA

văduvă cu ei la patru ani; săracă fără nici o palmă de pământ, muncind pe la străini, și-a luat copilul de mână și boccuțu de băț proptită pe umăr; coborî și urcă dealurile și muntii Sibiului; vâlce și vâlcelele, pentru a ajunge pe Bărăganul unde Statul i-a dat câteva pogoane s'o despăgubească de răposat. A muncit cu copilul ei, până și-a făcut un rost în frântul lumii. Bălatul s'a făcut mare și era fruntea satului; frumos și tăbuit de toată lumea, că era vrednic și săritor la nevoile altora.

Cumpărase pe Busuioac la bălciul din Călărași. Dăduse pe el bani mulți și era așa de fericit că-l are. Il lubea ca ochii lui din cap, și ce-l mai țesăla și-l spăla. De dragul lui dormea noaptea cu el în grajd. Când călărea pe bălanul lui ca neaua, voinic și neastâmpărat, ai fi zis că-l făcuseră din povești. Cu pălăria sau căciula dată pe spate, la care nu-i lipsea mușcătura sau groafa vara sau iarna, lăsând smocul de păr să-i cadă pe frunte, cântând sau fluierând, el cutreera satele cu zămbetul pe buze, să servească cu căruța lui pe oricine: pe mult, pe puțin, și de multe ori pentru un „să trăiești, taică”, sau „să-ți dea Dumnezeu sănătate Ionică mamă”. Sau pentru un zămbet de fată: „Îți mulțumesc, Ioane...”. S'a înșurat și n'a avut parte de nevastă. A murit la facerea lui Mihăiță. Acum e plecat căntăg de doi ani... De câteva luni, nu mai știe nimic de el...

Lelea Tudora se strâmba mai tare în ea, cutremurându-se, revăzând visul ei din noaptea trecută. Dacă ar fi să se întâmple așa cum visezi, s'ar fi bucurat, dar știe ea: e tocmai contrariu. Se făcea că venise Ion acasă, și Doamne... cât s'a bucurat! Apoi îl mai visase și pe Busuioac că zboară... „Asta-i veste rea...”. Își întoarse capul pe fereastră... „Io mai fi pus iar gând rău, te pomenești, să-l fure ca în noaptea de Paști anul trecut...”

De când a plecat Ion, ea nu doarme noaptea cum se cade. Grija ei: să nu se furișeze cineva să-l fure. Cu cât fuge l-a lăsat Ion în grije: „Mamă, Busuioac și Mihăiță!...”

Au încercat ei hoții în două rânduri să-l fure. Dar el nu se lasă furat. Pe unul l-a lovit în stomac de l-a lăsat mort pe loc, iar pe Gheorghe al Gherghinei, s'a lăsat înțelecat de el până a eșit pe poartă afară. A rupt-o în goană, l-a trântit de l-a lăsat mai mult mort și s'a întors mândru la grajd să-și aștepte stăpânul. „Iacă e anul în noaptea aceasta. Gheorghe umbliă și acum în băț după urma scărteleii!”

Se teme... „de... nu l-ar da păcatul iar în gând să fure pe Busuioac?... În noaptea aceasta, toată lumea e la biserică. Cum să plece ea de-acasă?... Visul ei: Busuioac s'urând... Dar cum să-l scape ea?... Dacă-l dă una în cap?... Mai rămâne Mihăiță bietul

copilaș singur pe lume... Și ea, cum o să se apere?... Gândul îi sbură la securea din tindă ce-o ținea după use. Se scutură, își făcu semnul crucii. „Azi, în noaptea de Inviere... fereste-mă Doamne!”

— Mamă male, mamă male!

— Ce e mamă? Își reveni bătrâna brusc ca dintr'un somn cu coșmar.

— A venit tătucul, e în grajd la Busuioac doamal acolo.

— N'a venit, bălatul bunicăi, suspină bătrâna, venind spre copil: culcă-te și dormi cu bunica.

— Ba da, a venit. L-am văzut eu.

— N'a venit, bunico. Are să vie dacă o vrea Dumnezeu.

După ce îl mulcomi pe copil, și văzu că a adormit, se depărtă îngânând: „Visează și el ca și mine... cineștie ce durere mă așteaptă...”

Și totuși, inima începu să-i bată cuprinsă într'un val de căldură; privirile îi deveniră mai clare, și o sfârșeală dulce i se lăsa în picioare.

Să mai iasă pe afară... Nu, doar, c'ar putea crede în visul copilului... dar numai așa... să mai dea o raită prin curte.

Cu pași liniți, se strecură la capătul prispă, spre dosul grajdului. Își stăpânea un zămbet și mergea pe lângă zidul proaspăt văruit, unde-și lăsa papucii, atingând pământul în vârful picioarelor. Se dădu în umbra luminei albe, ce scălda ograda cu șira de paze în mijlocul ei, într'o bae lăptoasă. Apropiindu-se de scândurile învechite, abia le

atingea cu mâinile tremurânde și cu o sfilă ploasă. Își stăpâni pornirea să nu răbufnească: „Ionică mamă, ai venit?...”. De câte ori n'a făcut ea drumul acesta cu aceeași speranță, sculându-se brusco din pat, cu nălucirea că poate-l va găsi dormind lângă Busuioac, sau țesându-l în soapte dragi.

Își prelungea umbra în bătură, și nu știa cum s'o ascundă, cum să se strângă mai mult să nu o dea de gol mai înainte. Se apropie de gura mare a grajdului, și sta ca un hoț lipită de scândura ascultând. Dar nu auzi nici țoșnete de paș... nici șoapte, nimic, decât spațimea inimii ce-i ciocănea sufletul prea mult încercat... Cum? n'aude șoapte adresate lui Busuioac de bun venit?...?

Cu același tremur și teama ascunsă sufletului de a nu-l înșela; își întinde puțin capul sfios, atât cât poate vedea cu ochii în lăuntru grajdului, de unde aerul cald o isbi în nas... Întâlneste prunela mari și negre ale lui Busuioac, care o privește mirat.

Își întinde corpul spre intrare, și la lumina brumată, cercetează restul gol. S'îfârșită, cade rezemată de cadru de lemn privind buclele de argint și zămbetul lunii ce o privește nepăsătoare; ogândindu-se pe obrazul ei, pe ale cărei încrurări își fac loc răurile calde prelingându-se pe colțul buzelor, coborând la vale, înodându-se pe bărbie, și de acolo picurând pe nodul basmalei.

Busuioac se uită cu milă la ea. Apoi, vrând parcă s'o încurajeze, începe a necheza ca atunci când se apropie stăpânul lui de el: desfăce narile nervos, face pas de galop și-și scutură coama stufoasă.

Zadarnice sunt încercările lui s'o învoieze: inima i s'a strâns fricoasă să plângă închisă în ghimirlia ei. Ca bătuță de soartă cu pumnii în cap, lelea Tudora, cu grumazul aplecat din ce în ce mai mult, obidită, cu ultima-i nădejde spurberată, își târșeste papucii, pe cari îi luă umila dela capul prispiei une-i lăsase, prin curtea măturată frumos, în care luna răseda din plin. Se așeză pe prispă ce miroase a lipitură proaspătă, și-și dădu drumul durerii...

Se auzeau clopotele la biserică din sat. Începea slujba. Lelea Tudora, se ridică în picioare, își făcu semnul crucii, dar nu mai privea în sus. Lumina ochilor ei pătrundea lutul bătorit.

Intră în casă, cum ar fi intrat într'o celulă la închisoare. Totuși... să se îmbrace de sfânta mare zi. Să meargă și ea la Inviere. Molate, își schimbă îmbrăcămintea, înodă cîmburul de bărbie, la colțul de luminare înfășurat în batistă, și rămâne cu el în mână și cu ochii rătăciți... Dar dacă în urma ei vine cineva să fure pe Busuioac?...

— Mamă male! a venit tătucul?...

— N'a venit. Culcă-te și dormi. Ce-ai și tu astăseară de nu te odihnești liniștit? Se îndureră ea mai rău.

— Nu mai mi-e somn. Aștept pe tătuc.

— Lasă, că dacă o veni, te scoală ei. Haide, dormi. Iată: mă culc și eu aci lângă tine.

Se așeză pe marginea patului punând capul lângă copil, pentru a-l adormi. A stat așa... nu știe cât. Poate a adormit puțin... sau mai mult... Cântecul cocosuului a sculat-o brusc din pat. Nălucită, cu inima ce se sârcolea în piept, lese repede afară și ruga la grajd. Dacă în timp cât ea a dormit, au venit și l-au furat pe Busuioac...

Calul era la locul lui și nici urmă de om prin curte. Respiră ușor, liniștită. Ca o apă după furtună, se duse spre poartă. O deschide, țese un pas mai departe, și-și întinde privirea pe cărarea albă ca laptele.

cu umbre lungi într'o apă limpede și curgătoare. „Vine lumea dela biserică...”

Măhnită, se mai pierdu puțin cu ochii prin ploaia de stee căzute pe pământ, și intră și ea în casă să se culce. Puse cărligul la poartă, deși nu e în mare siguranță că și un copil poate s'o deschidă; se urcă cu pași grei pe prispă, intră în casă oftând și închise ușa cu zăvorul.

După ce s'a desbrăcat, și-a așezat rochia și celelalte pe ladă, să pună puțin capul pe pernă să se odihnească ca să poată lua sfânta împărțășanie mâine de dimineață. Dar... n'apucă bine să așeze mâna sub căpătâi, când... pocnituri de ciomag proptind prin bătură, îl răsună în urechi cu ecou de spaimă în suflet. I-a înghețat inima, înecând să mai bată, strângându-se în ea ca de o mare primejdie.

„A venit!... tot nu s'a lăsat hoțul!... Asta e noaptea lui!... Sări repede din pat și se uită pe fereastră: o umbră de voinic se ruppe peste poartă, împunându-se cu cea dela casă doar dela brâu în jos, iar restul se lungea ce... parcă o lumină aprinsă?... sau ce?... Umbra tindea spre grajd.”

Cu nodul ce-l sufoca respirația și bătaie puternică în piept, se năpusti la ușe.

— Mamă male... sare copilul din pat agățându-se de poalele cămășii ei. A venit tătuc. Mă duc la el la grajd.

— Fugi mălăcuiță din calea mea, ce-l mai fi având și tu de tot aluzuri? Dănd copilul la o parte: fugi că nu e tatul se mânia bătrâna. E blestematul de Gheorghe, a venit cu farmece să amețească calul să-l fure.

— Să-l fule pe Busuioac? Stai că-l dau eu lui.

Iar lelea Tudora, plină de mânie, împinse copilul înlăuntru, închise ușa după ea strigând: „Să nu ești afară! Sue-te în pat!”

Uită și de Dumnezeu și de Inviere... să salveze calul și la nevoie să se apere... Răbunul pe ușe afară cu securea de-asupra capului, năpustindu-se spre grajd.

Razele lunii jucau vesele pe spatele miltarului ce ținea cu o mână capul lui Busuioac ce necheza, sărutându-l, iar în cealaltă mână, ținea lumină aprinsă cu care a venit dela biserică.

Tremurând din tot corpul, bățana scăpă securea jos privind uluită și mută.

La sgomotul greutății căzute pe pământul tare, acesta întoarse capul, și cu o bucurie ce-l strălucia față, ridică luminărea în sus, strigând vesel:

— Christos a înviat, mamă!

— A... a... Și fără să mai poată lega cuvintele, ea căzu jos învinșă de emoțiile succesive. Dar în urma ei, se auzi un cârpit vesel ce răspundea din plin cu brațele ridicate, ale copilului care cu toate protestările bunicii, o souchi pe ușe afară:

— Adevălat a înviat tătucule! Și se repezi de-l încercui genunchii sărutându-l vestimintele pe unde apuca.

Îmbrățișăți, tatăl și fiul luară pe bunicoțu de braț, în care nu mai încăpea bucuria sărutând și ea cu duioșie vestonul după fiul său în care-și infundă capul într'un plâns ce-i ușură sufletul încărcat. Apoi, căzând trei intrară veselii în casă, bunica stergându-și ochii cu pestela într'un zămbet fericit, iar Ion stînsse luminărea cu o cruce în cadrul ușii de sus.

CARNET

(Urmaso din pag. 1-a)

SCRITORUL se află prea de multe ori în fața unor astfel de întrebări: „E greu să scrii un roman?” „Crezi că eu n'as putea să fac o poezie, o navelă — tot atât de bune?”

Dintre toate artelor, literatura este — în fața sensului comun — cea mai nerficată, copilul vitreg al artei. Deoarece omul depe stradă nu se gândește niciodată să pună astfel de întrebări muzicianului, pictorului, arhitectului, sculptorului. În aceste arte, tehnica e un dar concret, ireversibil. Muzica are notele; pictura, sculptura și arhitectura au desenul și geometria. Dar arta cuvântului? Toată lumea vorbește și scrie. „Tehnică” scriitorului e prea imponderabilă pentru a impune respect omului de pe stradă, materialist. Literatura se reduce — blata de ea — la a scrie. Eu scriu, tu scrii, noi scriem...

De aceea literatura suportă cele mai multe medocritități.

NU ȘTIM să ne apreciem îndeajuns între noi — ca oameni și ca talente. În grana vieții zilnice, în măruntele griji ale existenței cotidiane, imaginea pe care ne-o facem despre un prieten sau despre un camarad de talent e ea însăși grabită, minimalizată, prozică, adică fără miracol. „Moartea fixează valoarea omului” spune Valéry undeava. Sau chiar despărțirea, distanțarea. Abia după ce au trecut ani, sau abia când omul a trecut în lumea fără vanități și fără invidii, căpătăm orizontul just asupra lui. Memoria noastră capătă o funcțiune mitologică și-l reconstituim din elemente disperate; regretul — care este reflexul înfricoșat al propriei noastre precarități — ne ajută să-l imbrăcăm cu ceea aură pe care, de fapt, o merita și în vremea când se afla lângă noi, în proza vieții de toate zilele.

Retrospectivul — cunoașterea o tristețe mai mare decât a lui? Fericit acela care n'au nevoie de distanță sau de moarte ca să fie receptivi la miracolul din vecinul de toate zilele.

VREMURILE de tranziție sunt, prin fatalitate, la cheremul necheștelor. Incompetența băntue cu furie, din clipa în care consensul ordinii spirituale cedează. Se produc lăstăși și nedreptăți strigătoare la cer. Cărma culturii e în voia valorilor, valorile plutesc la întâmplare...

Incompetența înseamnă în primul rând lipsă de respect pentru ceea ce nu poți face tu. Există în cultură un fel de complicitate nobilă, subînțeleasă, a distribuției valorilor. Ea e imponderabilă. Dar tocmai această calitate a ei devine, în mâna incompetenților, o armă teribilă. Ei profită de faptul că niciodată nu poți ajunge să definești exact pe ce se sprijină lerarhia valorilor. Lucrurile acestea se simt (simțire intelectuală) și nu se teoretizează. Dece, în vremuri normale, acordăm cutărui scriitor, cutărui filosof sau cutărui moralist stima noastră, considerându-l un spiritus rector? Nu știm dar simțim — tocmai prin ceace corespunde — din el — cu necesitatea noastră de cultură, de echilibru, de adevăr. Pe ce se bazează, cu aite cuvinte — și în ultima analiză — „competența” sa? Pe un imponderabil — care este pentru toți „inițiatii”, o certitudine, o realitate de nediscutat.

Când se ridică un incompetent să ne înțelebe, întotdeauna violent, dece îl admirăm, noi nu putem găsi cuvinte adecuate ca să răspundem direct. Negăsind competența, incompetentul vorbește întotdeauna în numele unor lucruri „concrete”, „directe”, „simple”. Fîndcă incompetentul nu poate și nu vrea să participe la consensul imponderabil al valorilor. Incompetența strigă și insultă cu atât mai tare, cu cât simte că n'are ce căuta în aria de valori pe care și-a propus să le amestece. Mediocrității lui are o anumită forță de monică, un anumit patetism (inferior) în felul în care întoarce pe dos sensul noțiunilor. Cum să-l reduci la ordine pe un incompetent? Cum l-ai putea convinge că n'are ce căuta într'o lume care-l refuză organic?

Incompetența devine uneori tot atât de înexorabilă cât și o lege. Prin ea spiritul negativ al mediocrității își realizează cel mai sambru triumf: dintr'o irealitate, dintr'un nimic, dintr'o minciună sfruntată, incompetența se procează pe ecranul epocii ca o fatalitate istorică.

UN EROU. Ceeace îl înspăimânta uneori era această înstreinare totală, dela om la om, dela suflet la suflet și dela spirit la spirit — pe care o constata prefăcându-se în jurul său...

Deosebirea de nivel dintre oameni devine un spectacol insuportabil. Un turn Babel psihologic, intelectual, moral și sentimental. Lumi și lămpi diferite, epoci și mentalități diferite se manifestă în jurul său, în aceeași timp.

Și fiecare îl acuză pe celălalt că nu-l înțelegă! Fiecare are ceva de spus, hotărît, defantiv, în disprețul vecinului; fiecare se crede — numai el — deținând adevărul absolut, fiecare e gata să-și ucidă vecinul, convins că numai el merită să trăiască.

Iată cum Apocalipsa poate deveni și o problemă de psihologie: cea a diferenței „structurilor”...

ALT EROU. „N'am timp să trăesc! Intensitate, conștiința, „esențialul” a vieții, reduce întinderea existenței. Ziua e ca o clipă, săptămâna ca un ceas, luna ca o zi! Anii se condensează și te vezi îmbrățind fără a-ți fi trăit viața în extensiune. Primejdia oamenilor „prea adânc”. Al vrea să trăiești mai multe vieți, regretă atâtea lucruri pe care n'ai avut timpul sau polibilitatea să le faci. Te obsedează sentimentul proteic al existenței...

Și de multe ori nu trăiești nici ceea ce-ți e dat, din lăcomia de a trăi mai multe vieți de odată.

Neștiind să alegi, nu trăiești nimic...

INCEPE să scrii ceva — roman, poezie, eseu — numai în clipa când ai simțit că în tine s'a produs sinteza. Este capătul ori căru fenomen de gestație. De altfel, actul de creație înseamnă — dela sine — sinteză; după aceasta și cunoști valoarea sau nonvaloarea unei pagini: dacă ea pornește din sinteză sau nu. După cum, pe nivelul natural, orice percepție este în fond o sinteză, tot astfel — pe nivelul spiritual — orice act de creație devine dela un fenomen de sinteză interioră — de gând, de simțire, de observație. O idee, o impresie sau o observație nu sunt valabile decât ca un început — pornind dela punctul în care ceva s'a încheiat în tine.

COMPLICITATEA CULTURILOR MICI. Există o complicitate a intelectualilor, în culturile minore. Intocmai ca fîntele de „petite nature”, culturile minore au repulsi născute dintr'o sensibilitate inferioară, prea exagerată. Ele nu suportă adevărurile mari, esențiale, care nu sunt „delicate”, ci aspre, nepăsoare, atroce chiar. Ele se complac într'o atmosferă de adulări reciproce, de mediocrități care-si ajunge sieși. Cultura minoră se apără, în limitele ei, de culturile majore, printr'un fenomen specific, de falsă pudicitie asupra propriilor sale slăbiciuni. Prejudecata „autohtonului” este creația culturilor mici. Culturile majore n'au nevoie de autohtonism din potrivă, condiția lor le împune să stea cu toate porțile larg deschise, ca să nîmcească toate „influentele” de-afară. Forța lor se manifestă tocmai în această nepăsare cu care primesc orice imixtiune streină. Exemplu: cultura franceză. Că la un moment dat, ele însule decadă? Dar aceasta nu mai ține de causalitatea „influențelor”, a cosmopolitismelor, ci de aceea a marilor cicluri biologice, din fatalitatea cărora nici culturile majore nu pot scăpa.

În fața marilor culturi, culturile „autohtone” rămân simple ciudățenii, ale unor categorii umane întârziate. Romantismul, exagerând valoare „specifică” până la a le reda

din nou valoarea pierdută de mit, rămâne un simplu captiol pe drumul regal al civilizației unificatoare.

de DAN PETRAȘINCU

„Plecările” lui Gide „Între două lumi”

de ION STANCU

de ROMULUS VULCĂNESCU

Notății directe, ca într-un jurnal de călătorie sau de literatură subiectivă, exaltările din „Les nourritures terrestres”, amintesc de acele măturări sincere, precipitate, făcute cu glasul întretăiat și pornite din nevoia de a comunica un prinos de plenitudine. Și dacă momentul scrierii acestor notații era numai rezultatul intuitiv al viselor frenetice, desigur prin „Les nouvelles nourritures” se implinea călăuzirea fructelor păgurate prin împărăția sa către trântele experienței. Sunt atât de entuziasme îndemnul căre hrănește pentru viață, pline de atâta comunicativitate, încât ne pare explicabilă pasunea cu care „Nathanahel”, după lectura catehismului gidian, a plecat, a plecat fără să privească înapoi. Greșala sa a fost că a anunțat paginile lui rămase prea adânc imprimate în memorie și că, deci, părea unor să li se revină.

Adică, uitase totmai ceea ce Gide îi recomandase mai stăruitor... Jette non livre.

Emancipare... „En... L'attaché en toi, qu'à ce que tu sens qui n'est nulle part ailleurs qu'en toi-même et en ce de toi...”

Ceea ce Henri Massis împusă lui Gide, prin urmare, se revendică mai degrabă unei nedreptăți; anarhism pe care îl respinge, ispita rău, (expresie aparțin vocabularului lui Massis în tendențioasă critică din „L'influence de M. André Gide”) dacă își merită aceste calificative, vina o poartă nu Gide, care a înțeles asupra adevărului propriu, ci, memoria „prea bună” și lipsa de personalitate a lui „Nathanahel”.

Acest comun „Nathanahel” (de ce și-a ales Gide un confident atât de medior și banal?) nu a înțeles că invitația prietenului său este alegorică; nu a înțeles că fiecare element anecdotic ascunde un sens, într-un cuvânt că i se adresa un om care nu prozator, ci filosof putea fi. Indignarea lui Massis e aceea a unui Nathanahel desamăg; că plecările nu au însemnat nimic pentru el, fiindcă nu erau plecări „lui însuși”; nu erau ochii lui să vadă, nu erau simțurile sale care să tresară înforate.

Și totuși, chemarea gidiană, pentru adevărații „Nathanahel” era simultan desoperirea lumii autentice și a propriului destin împletit cu tot specificul lui. Și această au devenit valori neînsușibile criterii sociale existente; au devenit non-conformiști, deoarece își căutau propriul destin și rezonanța la etalonul comun, nesemnificativ, lipsit de viață.

Din acest punct de vedere, opera lui André Gide se poate considera prin două perspective: teoretică (evident, un teoretic costumat liric, pentru carnavalul aparentelor simbolice) și atoretică sau exemplificativă.

Prima categorie include esențial cele două volume amintite, iar a doua romanele, cu personaje care și trăiesc complet existențele, cum ar fi realizat-o Nathanahel în adevărații „Immoraliste”, „Les caves du Vatican”, „L' Symphonie pastorale”, „L'écologie des femmes” și, într-un fel, „La porte étroite”, etc.

Pentru o perfectă orientare în gândirea gidiană, ne pare că în „Les nourritures terrestres” aflăm cea mai sigură călăuză. Nu vom insinua ipoteza că André Gide rezolvă probleme filosofice printr-un sistem personal; însă mai mult decât un romanier, preocupat exclusiv de fenomenul artei sale. De aceea, conciliând termenii contrarii, vom conveni să acordăm prevalență gândirii gidiane, manifestă în promulgarea aceluia eclecticism filosofic.

Controversa crescută în jurul problemei de existență la Gide, a îngăduit întâlnirea unui sens nietzschean cu simplitatea naturii calme, specific rossauzan; și a permis voltairianismului modernizat să se interfe-

reze cu impresii interpretate ca în Barrés... Un pansicism, vag nuanțat, dar ingenios împletit cu hedonism, plantat în el ca într-un cadru natural.

Sunt câteva aspecte care justifică afirmarea eclecticismului gidian; fiecare element caracteristic semnalat se suprapune unei formule de existență diferită: Nietzsche, Rousseau, Voltaire, Spinoza, etc.

Și André Gide, înțeles astfel, încă nu e numai un teoretician al propriei gândiri; prin urmare, nu speculații sterile sunt în paginile entuziasmelor piecări, ci experiențe intuitive și trăite. Deci, încă un motiv pliedând pentru atributul confesional aplicabil acestei gândiri, crește închezând retrospectiv. Repetăm, în concluzie, că „Les nourritures terrestres” constituie rodul cupr, prin coloborearea a trei factori subiectivi: intuiție, trăire (o contribuție conștientă debia vag) și gândire.

E dificilă încercarea de a expune manifestul gidian în noțiuni uscate, cum include acest procedeu al eseuului. Fieindcă o invitație la viață trebuie făcută așa cum a înțeles autorul gustatului „Pa'udes” să facă, adică întrebându-l mijloacele înseși ale vieții, dărularea necondiționată în arbitrarul ei, pasionată căutare a

ceva nedefinit, setea de înedit, plecările ori unde și ori când, abandonarea în firismul, frenesia, chemarea din afară sau din străfunduri sufletesti icsită. Într-un fel, crează constată, undeva Dostoevsky: „...cât mai puțin gândire; întregul proces misterios al vieții se rezumă la două pagini de tipar”. Sau cum s'a oferit vieții nedeliberate ael „Nathanahel” descins din adăncuri nordice: Peer Gyn, acceptând numai impenetrabil hazardului și al banului său plac, non-conformistă (conduitei comune) și irațional (dogmei perinate).

La Peer Gyn, aceeași dorință de a se realiza subiectiv, de a deveni el însuși, ca în personajele romanelor gidiane.

S'a vorbit despre o literatură-apărută, relativ, recent — abordând și punând în circulație gustul de aventura. Și numele a doi scriitori francezi sunt alăburate prin acest criteriu: André Gide și Alain Fournier. Asimilând fenomenul în mare, în generalitatea sensurilor sale, într'această aventura și-a căpatat catorți hie-rarhi în cele două personalități. Dar aventura implică precizia unui decor, a imponderabilului și, ca orice realitate, ceea, s'omănsamarea ei în complexul rezultatelor-cauze. Cu alte cuvinte, a-mănzând fenomenul ne vor înam, puz surprize: obiectul aventurii la Gide e e-ul însuși, acaparat de dorința propriei împinuri și reasirii proteje, pe când la Fournier o anumită pasiune angrenează nu unul, ci mai multe personaje.

Formula gidiană este atunci subiectivul pur — aducerea în prezent. Acela a aventurii la Fournier este alta: obiectivul (în sens restrâns) — trecutul pierdut ori goana spre evenuaia atare a paradusului. Și-apoi, lumea, lui Fournier, de adolescenți romantici și visatori, pasionați, se apropie mai mult de o latură a lui Cocteau. San căutând aderența la o altă epocă, lumea a-aceia ar fi pută încadra itrese și perfect aventura lui Don Quijote.

Pe când André Gide patizează cu șansele de împlinire ale unei existențe frenetice:

„...je t'enseigneai la ferveur”... Încauim însorțeni din dorința de a împarși tuturor bucuria pe care nu a mai, oriunde o găsim; prin dărare în iubire, prin eliberarea în tot ce ascunde viața, pentru ca moartea sa s'osoașă oportuna în momentul cand nu mai e posibil nici o cunoaștere înedită; pos.e moartea să culmineze suma traistor.

„Satisfacțiune je vous cherche...”

O patetică și nelstovită anihilare în certitudinile momentane, de prezențe negatiate prin neliniști.

O decupare succesivă de imagini, de senzații, de percepții, de noutăți care farmecă. Nu s'ar putea desprinde urma vagă a unui scepticism? Spaimea față de evenuaia ne-împlinire, solicitând crisparea de fiecare moment satisfacătoare?

„Hier j'étais ici — aujourd'hui je suis là...”

Proectând în afară aparența boemiei, se extrag alte intensități din realitatea interioară. Hoinăreala fără scop sau actul creativ, repetate, ar monotoniza atmosfera, dacă variația nu ar germina din permanența fondului sufletesc.

Și dacă totul iși arește, totul poate fi cules și savurat, dar fără preferențe. Înaintea oricărei stabilizări, Gide călăuză neîncrezător: „choisir, c'est renoncer pour toujours, pour jamais, à tout le reste”.

E un donjonism intelectual, o beție de fluturare pretutindeni plugar, zăbovind clipe scurte și fugăcând mereu...

Pare-se, o lege naturală ordonează această atitudine, metaforizat în tot ceea ce se întâmplă în univers; o vastă armonie concertând la entuziasta simfonie a voluptății care atrage și coordonează împliniri. Bucuria aceasta de a trăi răzmaea motorul acțiunilor și cauza efectelor, diferențiată de fereclerea individuală. Pentru că fereclerea e însoțită de o stranie obiectivitate, în sensul că nu ne suntem suficienți ca să devenim fericiți, ei totdeauna prin intermediul altei ferecleri, altor ferecleri atingem conștiința propriei noastre plenitudini.

Bucuria de a trăi conduce numai la satisfacțiile auto-depășirilor, până la identificare cu natura:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„...le plus simple assourissement me fut une ivresse, tant avant j'étais ivre déjà de désirs”... Conștient simțurilor cu natura se soldază anori deficiență ră-mă însă alte mijloace de penetrare, mai subtile care revelează intimitățile lucrurilor sau flințelor:

„Chaque créature indique Dieu, aucune ne le révèle”. Și o conștiință faustică, solicitată de neclăbărul luiințrie:

„Commandemens de Dieu, vous avez endolori mon âme”... „vous avez rendu malade mon âme”. (Citatele din „Les nourritures terrestres”).

Astfel, Dumnezeu se manifestă prezent pretutindeni, prin ceea ce se crează necontent. O înanțență în multiple personificări alegorice, în variate forme, dar aceeași în esență; nuanța unui panteism este sesizabilă. Sinteza forțelor creatoare în Dumnezeu apare la Gide nu ca o negație a creștinismului. În definitiv, însuși nu a precizat apoteozarea v'ejii plinare, a adevărilor nade, a ceea ce există sincer și viu?

Desigur, aderența gidiană la creștinism este liberă și nerestricționată, îngăduind gandra și trăirea nelimitată, punând caie viața neașăscă.

Ceea ce există teoretic naturii strict umane, serviește acașă scop de patrundere în entități; știința și arta, bunăoară, sunt prelexe de investigații în neunoscut. Raportul celor două valori se stăpânește subțran; și a-nțea vizează relațiile directe și, oarecum, aparente, pe cana aria acțiunează mitologic. Concluziile științei sunt limitate în ele însese; adevărurile artei sunt repetați m. eroicissime, simbolice.

Putem considera opera gidiană și o superbă actualizare a autenticității; și-a vorbit sentențios despre eroii „originați” din romanele lui Gide. Eroarea pornește dela o lipsă de proporitate a termelor ori neînțelegerea concepției romancierului. Acești eroi nu sunt decădăți originali din nobilism, din fantezie, din ceea ce e demunimul comun „trăsnăe”; însă totdeauna autentic; după cum singularizarea în destin le-a permis. Adică o lume de Nathanahel lucizi și inteligenți, înzestrați cu suficient spirit comprehensiv; Nathanahel-i cum și-a dorit G de, care i-au înțeles ultimul stat, spus în interes lor: „...jette mon livre; ne t'y satisfais point. Ne crois pas que ta vérité puisse être trouvée par quelque autre”...

Și-apoi, pleacă, n'are importanță unde, pleacă din trecut și nu gânde spre care viitor. Plecând, ascultă numai chemarea clipei, prezenta...

„Ultima lucrare a d-lui prof. Mihail Ralea „Între două lumi”, este o carte care cere cititorului o atenție și o discuție în plus. Cartea reprezintă, după înșeși mărturisirile autorului, problematica zbucimată a „unor generații suspendate în vidul cuprins între două eruri”; tematica „împului de tranziție, a unei epoci tulburi și în plină devenire”. Mărturisirea autorului antrenează „dacapo curiozitatea cititorului în acest sens. Căci intră-decău, deși cartea este compusă din studii și eseuri care în parte au mai fost publicate, totuși regăsite de cititor, arată că au fost scrise la aceeași temperatură intelectuală și sub sugestia aceluiași sistem de ansamblu a vieții și culturii. Studiile și eseurile acestui ultim volum, deși suficiente în economia lor plastică și autonome în structura lor ideatorie, totuși concurează între ele într'un mod perfect, ca și cum ar alcătui încercărilor firești, concepute în prealabil ca atare, ale aceluiași unități literare inderstructibile. Reconstrucția din fragmente de atitudine și idei, gândite și scrise la intervale de timp destul de mari, nu a-pare vizibilă în articularele ei decât conicrularul cu memorie fidelă și cititorului deprins cu revenirea comparativă asupra textelor aceluiași autor.

Viziunea despre viață și cultură, a acestei ermi de tranziție, încă viabilă, între lumea care alunecă vertiginos în besna trecutului și aceea care năvălește spasmodic în conștiința prezentului, cu toate defectele ei inerente, cu toate erorile ei intrinsece, apare cu și în fiecare studiu și eseu, tot mai evident, tot mai pregnanță.

Din acest punct de vedere, s'ar putea spune că lucrarea d-lui prof. Mihail Ralea e o intuiție integrată și o descriere completă, a erziei care străbate fulgerul dela un capăt la altul organismului și spiritului nostru cultural. E o intuiție întreagă, crescută din elaborarea tuturor satisfacțiilor și tragimeloz ruziorilor parțiale ale culturii. În ea se împletește cu necesitate stringență, datele religioase cu ale politice, metafizice cu ale artei, estetice cu ale științei. Nici unul din aspectele esențiale ale culturii în descompunere, necesare alcătuirii unui tablou sursu, unei panorame strădate de neguri și fulgere, nu lipsește. Și e o descriere completă în sensul istoricului materialului și temelor erziei culturale a vremii noastre.

Originea și aspectele acestui împas sunt trecute în revistă, atât pe cât cere puterea noastră de convingere, pentru ca prin enunțuri lor autorul să caute o îndreptare, o soluție de viitor. De aceea în ansamblul ei lucrarea d-lui prof. Mihail Ralea se prezintă ca un rechizițoriu cu premise pesimiste și concluzie optimistă. Descrierea tuturor fazelor erziei culturale nu-l străduiește pe cititor decât atât cât îi trebuie pentru a se reculeagă și odăta cu autorul să găsească scaparea în reconstrucție. În „Între două lumi”, d. prof. Mihail Ralea manifestă un vigoros optimism în forțele de redresare și reconstrucție spirituală ale omului. Criza aceasta culturală nu e nici prima, și probabil nici ultima, pe care o străbate omeneia în istoria ei milenară; nu e nici cea mai grea și nici cea mai de durată. După ea, cultura va apare și mai străduitoare ca până acum și viața omului mai împlinită în limitele și felurile ei.

Și, înainte de-a trece la expunerea succintă a cuceririlor și pozițiilor optime ale cărții, ceea ce este mai interesant, viziunea integrată a culturii acviale descompuse, care totuși păstrează în imagina ei spirituală sâmburele reconstrucției viitoare, interreferențelor unei ochiri care sondaază au raccourci trecutului și aruncă profeții în viitor, nu este lipsită de ceea ce în limbaj comun am numi

reacția ei specifică, transpunerea ei stilistică. D. prof. Mihail Ralea urmărește cu tenacitatea omului de știință și privește cu clocețoz artistului, confuziile largi însă precise a e marasmului stilistic specific ermiei noastre. Una viziuni descompuse de forțele antropomice și negative care se cloceșe violent și se pulverizează în acte incoherente, nu și poate corespunde decât un stil dezarticulat și haotic, plin de inadvertențe și șovăieli, bizar și fastidios până la caricatură.

După această prezentare de ansamblu a poziției cărții față de problematica erziei culturale, să încercăm în puține cuvinte o selectare a aspectelor esențiale ale erziei și totodată a soluțiilor optimiste.

„Lumea de azi, care s'a născut rapid și prematur în douăzeci de ani” trăiește pe plan religioz și metafizic, politic și artistic, etic și estetic, în plin tragism. Religiozitatea omului își caută alte soluii decât aceea religioasă. Religiozitatea ținde să-și depășească centrul interesului ei etic și din domeniul religiei propriu zise în acela al mitului social și artistic. Omul vremilor noastre crede mai puțin în forțele care transcend lumea, decât în aceea care o străbat. Concepția omului total care este împrumutată de doctrina politică din filosofia culturii, își are ecoul și'n religie. Omul total coboară pe Dumnezeu din ceruri pe pământ, îi dă chip omeneș și i se închină. Totalitarismul religios este lupul tra-gic al omului credința în divinitatea care domănuiește omeneia și aceea care o străbate, adică între veclul tism și un fel de pansicism transfigurat. De aici, toate atitudinile și negațiile religioase, toate inconsecvențele și perplexitățile de credință, toate acele forme care contravin ideii de mântuire.

Din punct de vedere metafizic, omul și-a pierdut de asemenea echilibrul certitudinilor inițiale. Nu-l mai interesează valorile spirituale, nu mai crede în puterile minții lui, ci numai în moarte, descompunere, nenat. El a pierdut certitudinea în puterea absolută de discernământ a spiritului, crede în relativitate și în existență. Omul vremilor noastre este un dezaxat, un dezaxat, pentru care valorile culturale nu contază decât în subsidiar. Concepția lui de viață subminează puterile vieții însăși. El vrea mai mult decât poate, deargă după fanome. Acașă comă metafizică, descrisă de atâția filosofi ai culturii europene, își găsește expresia maximă pe plan politic și social. Tipul de om creștin de societate noastră este „mulțul” și „parțial”. El luptă nu numai cu sine, pentru că în structura lui „omul e multiplu și adesea chiar discontinuu”, ci și cu societatea din care face parte, care l'impune constrângeră și limitază și pe care el vren s'o corecteze și domine. Fiecare om din vremea noastră se crede capabil și călăuză, v'el' chiar chema, să participe la treburile publice. Într'această dorință și neputința de-a o pune în practică, între viziunile reformatoare și bruscate realității, există o necontență dramatică. Dărătura totală a omului modern către societate este

un act disperat, de axare și regăsire de sine, care încă nu și-a găsit soluția salvării. În această dărare preiudecăleală de rău, de clasă și sex cad la pământ și le la locul seninmial necesității scăpării din împas pe orice cale posibilă. O aplicație interesantă în acest sens o schițează capitoul „feminism și proslitate”. Sub raportul etic și estetic, lucrările nu ștău deloc mai proșoz. Nu a existat vreme mai complexă în problematica perverșiorilor și totodată a conversiunilor morale și estetice ca aceasta pe care o străboto. În arta, în care autorul vede mijlocul cel mai propice al salvării, lupta cu expresivitate forme și teme obscure, turbulente, anghilozaze de gust, caduce și desuete. Aia de senzații a vremii noastre e negată atât în subștanța ei plastică, cât și'n ideologia ei.

În capitolul „Considerații asupra ermiei noastre” d. prof. Mihail Ralea reviză parca atitudinea critică, retrospectivă a cărții sale, care e pesimismul și nu aceea profețică, prospectivă care e optimismul. „Viața e prea conectată, prea socială, ca individul să mai poată întreprinde ceea cu forțe proprii. Termiteria a devenit ridicolă în această vază de mase, de mulțini, de sacrațiuni publice”.

„Colectivismul”, biologismul și inestetismul — acestea sunt notele dominante ale pesimismului contemporan al cărui ecou îl preia cartea d. prof. Mihail Ralea pentru a-i amplifica la maximum.

Totuși, deși autorul nu conșază un capitol special profețiilor optimiste, de ieșire din criza culturală concuporantă, acestea reies din majoritatea studiilor și a eseurilor, cu evidentă incontestabilă. Pe alocuri, cum este în cazul esteticii și al artei din care autorul își face o profesie de credință, anticipă în pagini de înaltă finută prospectivă, reconstrucția culturală. Aclo însă unde lipsește sugestia reconstrucție, se poate căi printre rânduri și v'ând în vedere ansamblul, se pot bănui idelle particulare. Spre pildă, în domeniul religioz — revenirea la credința în forțele transcendentale ale lumii, în domeniul metafizic restabilirea certitudinilor dintre cu-noaștere și adevăr; în domeniul social și politic echilibrarea individualismului în cadrul colectivității; în domeniul estetic trăcșua sau zodia categoriei humorului; în domeniul artistic, împăcarea artei cu trebuințele spirituale de ieri și astăzi. E un mod hegeian d a priori reconstrucție culturală prin luminile „sintezelor” create între teza clasică de ieri și antiteza revoluționară de astăzi.

Dacă din punctul de vedere al unei filosofii generale a culturii, cartea d-lui prof. Mihail Ralea prezintă o valoare incontestabilă de îndreptare teoretic, nu se poate spune că din punctul de vedere al filosofiei culturii române este lipsită de utilitate. Autorul urmărește efectele „erziei culturale” și la noi, care de data aceasta iau aspectele unei erzie de creștere culturală, cum de altfel e normal să se întâmple cu un popor care are a dat un nasul de istorie, și nu al unei erze de maturitate creatoare. Dezirurile și ratările moștenirilor noastre culturale sunt efectul incertitudinii și pedagogiei culturale care ni s'a aplicat. Una din notele dominante ale culturii române este estetismul exagerat și ultrarafați. Noi suntem mai proșoz și mai pândăni în toate compartimentele culturii decât chiar francezii. E un fel de pansicism și superficialitate spirituală în acest hiperestetism, de care, s'o recunoaștem, trebuie să ne lecum cât nu va fi prea târziu.

Noaptea Invierii

(Urmare din pag. 6-a)

O vecină de vis-à-vis, imi șopti, misterios, într'una din seri pentru care... să nu ne vadă nimeni, că o nepoată de a suveranei fusese vandută unui tâbăcar, pe un pret sălbatec de infim, prin intermediul... suveranei, pentru ca, la rândul ei, să poată cuceri grațiile pecuniarie ale taocacului n'ivoi și despre care se vorbea că și-s'ar aprinde țigaretetele cu banconotele dela 100 lei în sus!

Satisfăcut, tâbăcarul trimise la plimbare pe suverană și cu ea și pe pașul ei!

Și povestea acestei escapade de misitie carmivoră, mă lasă destul de rece: — neomenia... oamenilor neputându-mă înlătura din drumul dragostei ce mi-am ales!

La... „curtea suveranei” se pripășise, fără să-i cerțeze cineva rostul, o femece.

O femece uricioasă, suspectă și indecisă, cu părul scurt și vopsit. Vopsea proastă... incoloră, infectă și respingătoare — un cap lăeț de hot de drumul mare, ciut, aspru și respingător, arareori învinovat de un zămbet casnit, poruncit, deghizat — un zămbet prevestitor de rău, un zămbet ghinionist, de cobe care cântă în apropierea oamenilor cari mor, sau în preajma unui cataclism! Femeza cea dubioasă se înfrupta din du-măniștii de după chefuri ai suveranei și purta îmbrăcăminte și înălțăminte pătă de sorsurile și de șampania doboșorilor ei. Unguilele îi erau, deasemenea vopsite, cu carminul vrăjitoarelor turcoace, iar în chica ei de paraciser feminin, luciau plepțenii străbiți ai suveranei!

Proprietăreașa vorbea că i-ar fi intermediar negociierilor ei dubioasă, trușezii, în vreme ce suverana mi-o trecea drept femeza ei de companie, — mai târziu, sora ei de lapte, — mult mai în urmă... sora ei vitregă și în stăruș, mai în urmă de tot, la o incinare a paharelor onomasticele ei oculte, sora ei de sânge!

Calitatea sub raportul de înrudire al acestei otrepe cu cap de femece, în casa suveranei imi era tot atât de indiferență precum proprietăreșei căreia i se înnumăra punctual chiria prin femeza cea suspectă, îi era indiferent dacă go-gonani i se aduceau de codoșe, de femeza de companie, de mâna dreaptă a ei, de sora de lapte, de sora vitregă, sau de sora „pur sânge” a suveranei — numai chiria să fie!

Toate Margaretele Gauthier își apropie anturajului lor maladiu o „Prudence” a cărei jecmăncală pe față, îi procură o voluptate de stranie superioritate, și la rândul lor, toți chibiiții acelorși Margarethe Gauthier, își fac mână bună pe lângă astfel de hiene omenești, îngăduindu-le să-și devorzeze victima în apropiere alcovului stăpânei cu incredințarea că, din ele își crează o punte prin care pot ajunge mai ușor în grațiile trândavei amfitrioane!

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

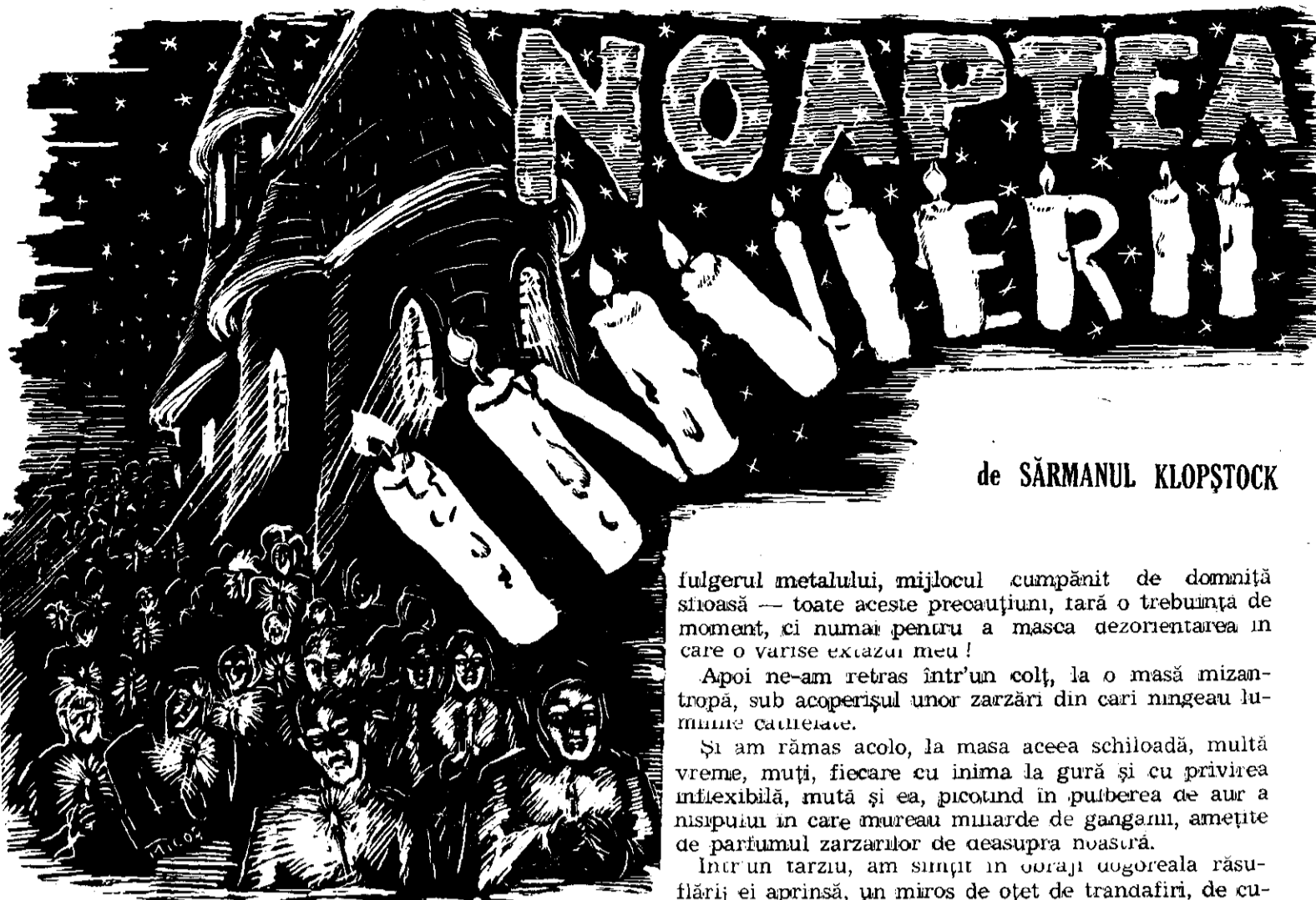
— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

— Mult oare ai să mă mai fierbi până să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

late într'ansa, ceea ce făcu pe vrăjitoare să-și înalțe în dreptul ochilor, prin prefăcătoria ei învinșă, șortul, pentru a-și ascunde calea lacrimii, în vreme ce suverana căreia i se adresa șfeșnicul și scrisoarea, te biestoma de așa urșnă cu care îi graifical tinerețea, adăugând către vrăjitoare care se ismenise o vreme cu ochii în șorț, că ei nu-i trebuiesc asemenea ofrande ci chiria care bătea la ușe! Și apoi ce vrei să mai cu-nosți dumnezeu? Noi care suntem destul de departe de prefăcătoria ei, vedem totuși ceea ce d-ta nu poți vedea sau nu voiești să vezi, când îți stai cu capul între genunchi, atât de aproape! Acuma când o alinși, se ismențește că e bolnavă și când plecei răde că ai lost atât de nătâng și ai crezut-o! Beatrice a mea și cu mine, ne tăvălim de răs, dar când ne trece chful ne întristăm profund și te compătzimîm îndelung!

De aceea am venit destul de târziu, dar destul de revoltat, la d

de SĂRMANUL KLOPSTOCK

...mai departe...
(Intrebări și răspunsuri între judecătorul de instrucție și criminal).

— Așa dar zici că nu iubești încă până atunci?
— Nici prin gând!
Cunoșteam dragostea din romane, din liceu și din întâlnirile colegilor — dragostea ideală, spirituală, suprapământescă. — dragostea care face dintr'un cuminiț un nebun, dintr'un geniu un descreștat și dintr'un ateu un sfânt!

Cunoșteam însă dragostea cealaltă... dragostea care se cumpără din țarg, dragostea soldătească, fiziologică, — dragostea care vinde grații, fard și maladii pe niște parole care nu au miros. Dar pe aceea, temperamentul meu cinstit nu și-a putut alipi nici când!

Eram însetat însă de cea dintâi dragoste — dragostea care a inspirat pănzele lui Raphael, dragostea care a făcut dintr'un dulgher din Nazaret, un Dumnezeu, dragostea care justifică în sfârșit, sensul umbrei omului pe pământ! Voiam să mă cheltuesc ei, să mă răstignesc sacrificiilor ei, să mă pierd pentru ea, ca un erou, ca un inventator, sau ca un mistic, care avea să ducă în momânt o pasiune mult prea uriașă pentru toată încăperea lumii!

— Revino la victimă!
— Trăiam însă, în schimb, un soi de dragoste bizară, intuitivă, ascunsă. — dragostea cu care ne naștem, instinctivă, fatală și irealizabilă — acel orgoliu congenital de a fi agreabil unei femei, cu orice preț, de a primi scrisorile ei colorate și de a ne mândri cu bucuria durierii eventualului ei însucses doborât!

Pregătit astfel, am așteptat-o 44 de ani!
Mi-a apărut, palid conturată, sporadic, nelămurită și foarte dispusă a nu mă înțelege! Câteva întâlniri, banale plantări la colturile obscure ale străzilor și mai obscure, ce easonomic în mână, un easonomic care niciodată nu s'a potrivit cu al ei, cu o floare oarecare, strivită în palmele înfrigorate de așteptare și cu senzația unei sufocări în piept care se înalță automat, decurmezisul găteului, de îndată ce ultimele minute ale orei de întâlnire treceau de partea cealaltă a cadranului, fără ca la orizont să apară umbrela, mantoul sau pantofii care trebuiau s'o aducă!

A doua zi, cu o scrisoare violentă de despărțire, cu un jurământ de revanșă în ea și cu ultima fotografie a eroinei, purtând pe dosul cartoului un vers de catastrofală și iremediabilă ruptură!
Apoi o nouă năzuință, alte așteptări în umbră care nu se mai arată reducând toată înșetoșarea iubirii la o... umbră!

Dar sufletul pe care l-am așteptat în pragul tinereții (ținut să nu mai îmbătrânească pe treapta pe care-i așternusem ca să calce peste ea cea mai inversunată dintre pasiuni, întârziată!

— Te poftesc din nou să revii la eroină!
— Întârziată pentru ca așteptarea să fie mai ucigătoare, întârziată pentru ca avântul să mă sufocă cu ardoarea lui inversunată, întârziată pentru ca fericirea să mă îndrepte mai curând spre... prăbușirea de apoi!

Și totuși mă complăceam satanic în această amăgire mai satanică — himera celor ce aveau să mă sosească procurându-mi un fel de voluptate demonică, în sensul de a fi eroul unei căderi în ghiarele căreia aveau să mor înaltfel decât ar fi murit un pușcăriaș de rând, un cerșetor încremenit de ger sau un orb călcat de tramvai.

O așteptam așa dar!
— Pentru a treia și cea din urmă oară îți cer să revii la victimă.

— Revin — n'am încotro — pentru că ea însăși revine!

Și a venit!
A venit așa cum a visat-o, în cei 44 de ani, închipuirea mea aprinsă, a venit așa cum au conturat-o visurile adolescenței mele... literare, a venit așa cum pobruba, încrustat la picioarele lui Crist dragostea de oameni, îndumnezită de dragostea Magdalenei pentru Dumnezeu dragostea de oameni! Probabil, deoarece în clipa aceea tot sângele cerebral trecuse în torrentul circulator, iar pometele le simțeam reci și albe, arătarea mi se părea și ea rece și albă.

Un zămbet fin îi sfâșia în două purpura buzelor și lumina lui făcu din ea un soare.

Zămbea, — îmi zămbea, — zămbea dragostei pe care i-o risipisem de pe ferestrele sufletului — ochii — toată dealungul, în fața ei, în drumul picioarelor ei împodobite cu estarmă și funde și cu care începuse să calce pe ea, venind spre mine, în colțul în care zămbetul ei alb mă fixase ca într'o elegie de preamărire și pe care o înălțam cerurilor atotvăditoare.

Bastonul de palisandru al umbrelei, partând în plafonul miezului de atlas al unui nepene focos și din luminile căruia se coborau vâpăile de fildeș ale zămbetului care nu înceta, scoțându-mă din minti, iar în coadă, o coroană de agate, stropite cu lacrimile de opal ale cineștiei cărei regine detronate, îi așeza în holdele de dantelă ale bustului, petale parfumate din toate solurile de flori și cari se rostogolea într'o intersecție amețitoare de tonuri, culori și umbre, alcătuit din exotismul iradierii lor fantastice, un buchet care umbra!

Un fluid straniu de împăienjenită rememorare fiziologică par'că, ne apropiă. Umbrela se închise brusc și zămbetul murei în dosul horbotelor ei împreunate.

O mână egală, palidă, fermă, patată de luminile bijuteriilor, se înalță felin ca o tulpină înfrigorată de trandafiri, în dreptul inimii mele, pentru a așterne pe ea, cea dintâi apășătoare sărutare — prefața romanului care începea!

Apoi o retrase marțial, pentru a-și îndrepta cu ea o gamătură rebelă a îmbrăcăminte, o mânășă scumpă care zămbea într'o subsoară sau cordoni taliei ghiftuit cu ochi de argint strălucitor, care-i impresura cu

fulgerul metalului, mijlocul cumpănit de domniță sioasă — toate aceste precauțiuni, țară o trebuință de moment, ci numai pentru a masca dezorientarea în care o varșe extazului meu!

Apoi ne-am retras într'un colț, la o masă mizantropă, sub acoperșul unor zarzări din cari nungeau luminate cauciace.

Și am rămas acolo, la masa aceea schiloadă, multă vreme, muți, fiecare cu inima la gură și cu privirea indiflexibilă, mută și ea, picotând în puștirea de aur a nisipului în care mureau miarade de ganganii, ameteite de parfumul zarzarilor de ceasupra noastră.

Într'un târziu, am simțit în obraji dogorea răsuflării ei aprinsă, un miros de oțet de trandafiri, de cummătură de flori moarte sub însăși greutatea lor, pe pieptul imboldit de suspine care le marea, se desmorțea și apoi le cuibărea la loc, deasupra inimii înăbușindu-le odată cu oflărite cari nu erau înțelese — un amestec de mirosuri amețitoare, hipnotice, covârșitoare, care se degaja venit din arsenalul ingredientelor de toaletă, pentru a ramane miuna vreme înmurate în figura, în trupul și în respirația femeii.

Bănuind că se hotărise să-mi vorbească, am înălțat atene privirea în sus.

Zămbetul de dinaintea umplu de lumină toată umbrela zarzarilor apoi privirea apicată graonic în jos, la loc în pietriș, o întuceală.

Bastonul umbrelei sugrumat între rotulele egale ale unor genunchi în începeura căreia se sfâșia convexitatea unor gambe ideale și peste care lucea revărsarea reguata a puseurilor de așua, ce un negru aemonic, se smulse discret din prețioasa ascunzătoare, pentru a cerceta cuvântul în neșire, în boabe de nisip de jos, înlocuind astfel mărturisirile pe care le așteptam, deopotrivă de înmărmuriți, unul de altul.

Dar oricum, stângăcia asta apășătoare nu avea să dăinuască!

Lumea care forfotea în trecere pe lângă noi, radioasă, cosmopolită, și împetriată — habotnic purtând pe brațe foi solzoase de nuc — erau Rusaliile — înamorații mințindu-și înamorațiile — era primăvară — iar prostimea etalându-și vestimintele și îmbrăcămintea asimetric croite — era sârbătoare — asimetric purtate și mai asimetric ajustate, proeminentele tornelor grosolane de sub ele, puțin le pasa de siangacia noastră!

Și indiferența asta pudică, logică și foarte la locul ei, ne desnădăduia în ideea că, toți laolaltă, nu ne-ar fi putut da nici o mână de ajutor, că nici pe departe nu ar fi fost... de partea noastră și că în schimb, le-am fi părut foarte ridicoli și obraznici dacă ne-am fi plâns or solicitându-le îndrumarea de care aveam atâta nevoie!

Și desorientarea asta ambulată, rigidă și declamatorie, ne împietrea!

Auinci, într'un moment de spontană hotărâre, ne-am privit solemn drept în față!

Era mai frumoasă!

Zămbetul complet dispărut de pe figură, era acum înlocuit cu o gravitate spirituală care îi așternea pe frunte mitul suveranei adoratiuni, transformând pe înșoțitorii de ocazie, într'un idol înaripat și plin de făgăduinți!

O iubiam!

Dar chiar clipa aceea, îmi dam bine seama că o iubiam!

O iubiam cu furie — îmi amintesc lămurit!

Sau mai bine zis, îi iubiam rumușeata, severitatea îmbrăcată în mătasă, sau liniamentul întregii ei ființe, căreia îi lipsea doar un stilet arborat la una din coapse pentru a mă prabuși la picioarele ei perfecte și a mă închina ca unei domnițe — deaceia mai târziu, în vorbirea de toate zilele și în scris, nu o mai chemam pe nume: îi ziceam mai scurt și mai rațional: „Suverana mea”. Îi ubeam zămbetul, palmele și mersul.

Îi ubeam podoba fizică care înfrumusețea stăruel omenesc, iar nu starvul omenesc care, auemend podoba, coboară dragostea la indeletnicirea prostituției!

Iubiam ficțiunea din femeie, care justifică rațunea ei de a fi prin vraja dragostei, iar nu femeia — individ care falsificând rațunea dragostei cu ajutorul grațiilor ei fiziologice, umitește ideaul din femeie!

Cel puțin, așa o ubeam în clipa aceea a Rusaliilor!

Și repet: privită drept în față, era amețitor de frumoasă!

O suviță de păr strecurându-se din greutatea pieptnăturii, învălmășită într'o tocă de veour bordeaux, stropită cu mici nasturi de aur, se prelingea ostenită printre sprâncenele suple și moi ca betala de porumb, într'o limbă de aur roșcat, aprinzându-i irisul din priviri și făcându-i frumusețea mai înfrorătoare!

În despicătura tremurătoare a buzelor fierbinti, fulgera neconținut pieptenele de fildeș al danturei, într'un zămbet pieziș, mistic, dureros de seducător — de o trivialitate turburătoare, cu subînțelesuri și ademeniri mai turburătoare ca un zămbet cald și cumpătat, incert, plămădit dintr'un amestec de bunătate aparentă și de perversitate înmănușată, un zămbet anume pregătit pentru a aprinde mai aprig cele două pete de măr domnesc pănguit din obraji și în care se topreau luminile dinților excesiv de albi și de egali, accentuând seducător, privirea unui ochi înadins jumătățită, pentru a mări farmecul celeilalte jumătăți de privire a celuialt ochi și a cărui lumină se înălțea cu a celui dintâi, într'o complectare de cochetărie amănunțit și intenționat studiată.

Mînușea mergea mai departe, cu o înzestrare din cale afară de luxuriantă.

Brațele pline, asemenea unui pântec de șarpe îmbuibat peste măsura rapanității lui bestiale, se congestionau dealungul mânelor, a căror urzeală scânteia de greutatea plenitudinii lor neîncăpătoare. Inghesuindu-le treptat, spre apropierea palmelor rose, pentru a se sufoca apoi brusc, în menșinea brățurilor, așezând astfel la fiecare încheetură a palmelor, o enormă rozetă de aur.

Ne-am ridicat.

Pentru întâia oară iubiam!

Durerea imposibilității unei dovezi din parte-mi, mă cutremura.

Ce valoare ar fi putut să aibă facticitatea unui jurământ de circumstanță, pentru a dărâna această suprabăntă întransigență sufletescă cu care debuta, guvernată de atâtea neasemuite gătești și cari îi măreau profund orgoliul ei de curtezana, pentru a mă depărta cât mai în grabă cu jurământul meu ridicol cu tot, de cele grații care mă înnebunau?!
*
Am suspinat și eu, la fel cu ea, dar în locul unui buchet de flori care nu și-ar fi avut sensul pe pieptul meu, am simțit profund cum se mușca inima din loc. Ne-am despărțat.

Rusaliile aponeau cu înserarea și cele din urmă foi de nuc se oțiteau în pamele credințioșilor întârziți.

Inoptase.

Zămbetul se înalbea mai vârtos între buzele întredeschise de răcoarea nopții, pe măsură ce întunericul îi transforma ființa într'o apoteoză de făgăduinți.

Am lăsat-o în poartă.

Apoi, întunericul din curte, pătat de enorme discuri galbene de loarea soarelui și care părea mai dens decât cel din stradă, mărit de întunericul pe care mi-l lăsase în suflet despărțirea ei, înghiți această de preț întovărășire.

O scrisoare de dragoste?

Dar cui i-ar fi putut trece prin minte că această suverană a amorului, a frumuseții și a cumpătului, s'ar fi putut preta la o nouă minciună trasată pe versetul unui madrigal de iubire, din parte-mi, pe o hârtie agresiv parfumată și tictuit acoperită într'un plic și mai parfumat, când, probabil, în șertarul ei de pension își trăia tragedia vreunei iremediabile despărțiri, sarcofagul plin cu scrisorile de dragoste ale trecutului și pe pântecul căruia se încrușișă, fără îndoială, funest, tradiționala fundă rose?

Și cu cât oare comparațiunile pe cari le-aș fi cheltuit pentru ea să-i încadrez într'o scrisoare, nemurirea frumuseții ei vestită, ar fi întrecut autenticia ei splendore și mai vestită, și fără acele comparații?

O scrisoare de dragoste? de nouă dragoste?

Dar câte iubiri se pot concepe oare?

Dar dragostea nu este un sport! Dragostea este un accident, o însușire, o fatalitate — numai una din toate acestea — una, ca și genul, ca și arta, ca și vițiu și care moare odată cu viața, cu genul, cu arta și cu vițiu îndrăgostitului sau al îndrăgostitei!

Riscam dar să o pierd înainte de a o fi câștigat!

Atunci m'am întrecut, cu ce altceva aș fi putut duce mai departe amintirea frumuseții Rusaliilor, din parful cărora ne-am îmbătat împreună și în ce chip aș fi putut transmite în crezul ei cel de pe urmă, decăderea morală, pasiunea ucigătoare și fâuritoare unui vis pentru înmăptarea caruia eram hotărât să mor, cu ochii în ochii ei, fără o prealabilă și primă scrisoare de dragoste, fără dobândirea unei banale întâlniri, fără disgratioasă uvertură a preludiului tuturor iubirilor de rând; te iubesc!

Conștient, m'am coborît hotărât în mine și am lăsat totul în voia întâmplării!

O întâlnire accidentală a avut ca prim rezultat, evitarea de a-mi primi salutul convențional al trecătorilor, cel puțin!

Reflectând la un lapsus de optică al ei, i-am pândit calea într'o zi, pentru a-i adresa fațăș plecăciunea mea. Dar am rămas cu palăria în mână!

Senzația unui năduf la creșter, s'a repetat grabnic, ca o lovitură de măciucă în șale!

La cea de a treia tentativă, m'am pregătit a-i cere explicații în vederea unui eventual refuz, ceoace s'a și întâmplat!

— Știi, suverana mea, că și Vodă are îndatorirea de a răspunde salutului supușilor săi!

— Dar eu nu sunt Vodă și nici nu am supuși!

— Eu îți sunt supușul!

Dar, dacă răspunzând salutului D-tale, uraganul unei pasiuni ce îi-ași nutri, rostogolindu-mă până la picioarele D-tale, durerea acestei prăbușiri va putea oare fi răscumpărată de răspunsul meu la salutul D-tale, ori cât plin de grații ar fi el?!

— Te vei rezema de prăbușirea mea!

Aci acuzatul se îneca, tușește congestionat, cere un pahar cu apă, își șterge ochii de lacrimi, apoi continuă cu o voce mai scăzută, îngroșată de șocul amintirilor apășătoare, în vreme ce judecătorul de instrucție fredonează romanța lui Mario din Tosca, privind vag pe fereastra care dă în curtea unei fabrici de săpun și dela balconul căreia, îi surdă un pluton de lucrătore în șorturi stacojii.

— Mai departe...

Intro zi o doamnă a leșinat în stradă!

Îngrămădirea oamenilor făcea cu neputință o mână de ajutor care îi trebuia neîntăzîiat întinsă.

E o femeie distinsă, se auzea din șoșoteliile celor îmbulziți în jurul întâmplării.

— Se vede că trebuie să fie de familie, continuau alte șoșoteli mai „în măsură” să se rotească.

— Vai, ce frumoasă e biata de ea, încheiau alți curioși, depărtându-se, resemnați, de eroina accidentului!

„Suverana” întrerupe aflat judecătorul de instrucție pe asasin, print'o subită asociatie de idei între imaginea partenerii lui Cavaradossi, a căruia arie o întrețea brusc și eroina procesului instrumental, renunțând astfel la grațiile fabricantelor de săpun, din curtea vecină!

Suverana! întări... criminalul, fără a privi undeva. Am ridicat-o în brațe din învălășeala rochiilor prăfuite, deschizând drumul eu superbeie ei gambe prin mulțimea bleșag și avidă de voluptate a râului altuia și care, pe ea, pentru un moment, nu o atinge cu nimic!

Când și-a revenit în simțiri, ne găseam pe patul proaspăt primenit, într'o rezervă de spital, potrivitându-i precuut, între pernele stropite cu acid, capul brodat cu aurul părului.

Așa că, prăbușirea de care se temea, venise mai curând decât s'a așteptat, iar eu, la rândul meu, o rezemam de a mea, împlinind astfel împreună, capriciul întâmplării, în grija căreia, în ziua „Rusaliilor” lăsașem sarcina unei dragoste vestite!

Administrația spitalului semnă o hârtie prin care mi se permitea accesul în rezervă, de două ori pe zi, la ore fixe, 9 și 7 înainte și după amiază, și la care mă înfășășeam cu o promptitudine exasperantă pentru d-na supraveghetoare, încercat cu câte un pachet de trufandale, un buchet de flori înalte, frumoase și surzătoare, cari păstrează în indolența lor meditată, ceva din convalsența unei suferinți care trece odată cu gingășia lor — și cu o scrisoare de îmbărbătare, în fundul legătorei cu merinde.

Infirmerul mă informa în poartă, de starea suveranei, iar eu mă retrăgeam înfrânt, dezorientat și plâns, pentru a aștepta la ora următoare, încercat cu aceleași buchete și consolări, poetizate de durerea dinăuntru!

Intro zi însă, autopsierul Budacke mă duse misterios sub un castan sălbatec din curtea spitalului, al cărui acoperș îmi amintea, dureros, zarzări din ziua Rusaliilor și sub umbra căreia continuam să-mi șterg lacrimile pentru îndurerata întemnițată.

— Știi, domnule dragă, la patul „cucoanei dumitale” mai plânge zilnic un militar cu galoane multe, de aur,

un țivil tânăr, dar cu mustața albă și un inginer frumos, cu părul lins peste cap!

Ești din spital și dusă tot pe brațele mele, pe patul ei de acasa am întrebat-o, pentru a desmuni întot-măpunile hidosuului Budacke:

— Mă iubesti?
— Te ador!
— Cum?
— Ca pe un zeu!
— Și mai cum?
— Ca pe un idol!
— Și încă și mai cum?
— Ca pe un Dumnezeu!
— Cu ce m'ai putea încredința?
— Cu recunoștința mea neperitoare!
— Până când?
— Până în ceasul morții!
— Și dacă până în ceasul morții, un altul ar încerca să-mi ocupe locul, în sufletul tău?
— L-ași țărâma!
— Jură-mi!
— Jur pe capul copilului meu! (copilul era al... ni-mănuia!).

Apoi suverana mi-a lămurit că galoanele cele multe erau ale unui vechi pretendent de mână ei — militar, pe care l-a refuzat fără nici o explicație, dar care o iubea încă: că domnul cu mustața albă dar totuși tânăr, era un logodnic ratat, respins pentru defectul precocității mustaței sale dar care o acora neîntrerupt; că, în sfârșit, inginerul cu părul lins, pe spate, era cel mai hotarit dintre toți pretendenții a-i da numele și rangul său social, dar pe care, deasemenea l-a respins pentru bărbierescă și prea mult tictuită lui frizură, dar care totuși, cu tot afrozitul acestei argumentări a refuzului, a rămas îndrăgostitul ei până la... moarte!

Dar nici pe departe aceste informațiuni tipice și pentru care nu aveam nici un drept a-i cere socoteala, nu-mi știrbeau ceva din neclintita mea îndrăgostire.

Mai târziu, proprietăreasa mă puse în curent cu noi antecedente și anume: Suverana primise concubinajul unui bogătaș care se grăbi să-i cumpere mobilă nouă și scumpă, și ca apoi, ușa căteva zile de trau comun, în lipsa înamoratului de acasă, zăcută încărcă totul, dispărând și că, bogătașul reîntors, i-ar fi tras o stântă de bătae, soră cu moartea, de a rămas femeia cu leșinul care o imobilizase din strada din care am rădica-o și am dus-o la spital; ca apoi, cumnățul, preparând — de ochii lumii — o căsătorie cu un vestit om de araceri, înamia nu întârziă să se repeze, iar vestitul om de afaceri să se prăpădească într'un acces de cord în fața eroinei îngrozită în vreme ce, în dulapul lui de lingerie genunchii... amanțului intrus, loveau ușie șitonereului în igrurie unei eventuale percheziții care putea să-l piardă; că în fine, ceva mai târziu și mai mult cumnățită, cedă insistențelor unui negustor burdușit de acțiuni, făcând „CASA NOUA” casa în care se mai strecura tipit, în lipsa ghiftuitului de acțiuni... un sublocotenent care îi era frate, un locotenent care îi era văr... și un căpitan care îi era... cumnat!

Negustorul cel încercat cu acțiuni, prinând de veste că această trinitate, genealogică nu este decât o înșoșă a lui degnizat, îșgonise pe suverană din casă, alungând-o pe străzile în cari i-am cunoscut frumusețea și am preamărit-o sub zarzări, în sărbătoarea Rusaliilor, adică în ziua pogorării pe pământ a „Sfântului Duh” și a dragostei ce așteptam de 44 de ani!

Și totuși și aceste lămuriri neîndreptându-mă la nici un fel de răfuială, ca unele ce se raportau la o epocă în care suverana era mult departe de evenimentul întâlnirii cu mine, continuam să o zeific la infinit.

Ca divertisment de mahală, băcanul din colț mă puse în curent cu existența unui copil, de o frumusețe rară, a căruia fotografie era încrustată în poșeta suveranei, de al căruți tată nu se știe nimic, dar care era în schimb auriu, pentru informarea celui dintâi amant, unuia din sumecenia predecesorilor.

Dar copilul nu era cu nimic vinovat!

Îl adoram ca și pe maică-sa... Suverana — fructul frumuseții lui inocente fiind fructul tulpinei celei mai dezastoroase dintre frumusețe.

Și apoi de ce nu ar fi fost și ea înșetoșată de firească velleitate de a se fi numit și ea, mamă de copil!

O pianină își înăbușea gloria pământului ei mlădios sub greutatea unei acverturi încercate de fotografiile anoste și de vase asimetrice.

— Cântă-mi ceva... cântă-mi dansul Villagoise!

— Nu pot — am unghii și nu mă îndur să le tai pentru capriciul unui menuett — vreau să-mi păstrez manecura!

Pianina era însă a fetei proprietăreșii și aflai curând, de la ea, că suverana nu știe să cânte.

Dar în schimbul total ei lipse de cunoștințe muziciale, îmi trebuia iubirea ei mai departe!

Intro zi, umblând prin șertare, am dat peste un buletin de suspectă identificare a proprietarului lui, în care era trecut un alt nume decât cel al posesorului firesc, buletin pe care totuși îl purta ea.

Pentru înflăcăarea mea dărnă n'avea nici o importanță dureroasă ei decădere... clandestină!

Dragostea nu are scrupule, dragostea este imorală, infinită și desbrăcată de orice abnegație, ca și prostituția — în mirajul ei oameni prostituându-și sufletul!

— ceeace e mai de pret decât trupul care se vinde!

(Urmas in pag. 5-a)

